

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЇ ТА
ДОКУМЕНТАЦІЇ НАТО
В УКРАЇНІ

ГРОМАДСЬКА СПІЛКА
«ВСЕУКРАЇНСЬКА
ГРОМАДСЬКА ЛІГА
«УКРАЇНА-НАТО»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У М. МИКОЛАЄВІ

Інформаційний центр
Європейського Союзу

**Важливість євроатлантичної інтеграції
у створенні в Україні системи колективної
безпеки та оборони під час гібридної війни
з Російською Федерацією**

Колективна монографія

Миколаїв – 2017

Наукові редактори:

Багмет М. О., доктор історичних наук, професор, Чорноморський національний університет імені Петра Могили;

Джердж С. Ф., кандидат політичних наук, доцент, Голова ГС «Всеукраїнська Громадська Ліга Україна-НАТО»;

Ємельянов В. М., доктор наук з державного управління, професор, Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Консультанти проекту:

Шатун В. Т., кандидат політичних наук, доцент;

Кабасва А. І., провідний фахівець;

Свідерська Н. В., координатор програм ГС «Всеукраїнська Громадська Ліга Україна-НАТО».

- Б 14** Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією : колективна монографія / заг. ред. М. О. Багмета, С. Ф. Джерджа, В. М. Ємельянова. — Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. — 96 с.

ISBN 978-966-336-376-9

В основу посібника покладені матеріали молодіжного наукового симпозиуму в місті Миколаєві в грудні 2016 року. У монографії зібрані дослідження практиків, експертів з безпекових проблем та студентів-активістів, які висловлюють власне бачення ролі Північноатлантичного альянсу у створенні в Україні системи колективної безпеки і оборони в умовах глобалізму і, зокрема, в ході гібридної війни, нав'язаної Російською Федерацією.

У публікації висвітлюються як теоретичні, так і науково-методологічні питання безпеки, а також узагальнюються практичний інтеграційний досвід та висвітлюються подальші наміри, що сприяють досягненню миру в зоні АТО, звільненню території Донбасу і Криму від агресора і зміцненню демократичних засад шляхом імплементації європейських цінностей та налагодження економічної стабільності і безпеки в усіх сферах повсякденного життя в Україні.

Здійснено в рамках проекту за підтримки Центру інформації та документації НАТО в Україні. Рекомендується для студентів і викладачів різних факультетів.

УДК 351.86:327.51(082)(477)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

<i>Віктор Гладенко.</i> Історія створення НАТО та його основні функції	7
---	----------

<i>Сергій Джердж.</i> Інформаційна безпека як частина євроатлантичної стратегії України.....	16
---	-----------

<i>Наталія Свідерська.</i> Виклики та загрози економічній безпеці в контексті гібридної війни.....	22
---	-----------

<i>Ірина Габро, Ілля Цимбалюк.</i> Співробітництво України та НАТО в сфері інформаційної безпеки.....	28
--	-----------

<i>Михайло Багмет, Аліна Кабаєва.</i> Досвід Чорноморського національного університету імені Петра Могили щодо залучення студентів до реалізації регіональних соціокультурних і освітянських інтеграційних проектів з метою зміцнення національної безпеки і оборони України.....	35
--	-----------

<i>Людмила Калашнікова, Вікторія Чорна.</i> Безпека функціонування та розвитку соціокультурного середовища регіону як складова національної безпеки держави.....	45
---	-----------

<i>Володимир Ємельянов, Володимир Шатун.</i> Зміни в уявленнях мешканців Миколаївщини щодо зміцнення обороноздатності Української держави	55
--	-----------

<i>Олександр Штиршов, Антон Сокольченко.</i> Громадська думка студентів Чорноморського національного університету імені Петра Могили про шляхи досягнення перемоги у гібридній війні з Російською Федерацією.....	66
--	-----------

<i>Олександр Шевчук, Тетяна Пікалова.</i> Співпраця НАТО та КНР у Афганістані	74
--	-----------

ДОДАТОК.....	78
<i>Людмила Калашнікова.</i> Зразок анкети про проведення соціологічних досліджень із сучасних проблем безпеки і оборони України.....	78
СВІДЧЕННЯ ПРО АВТОРІВ	90

ПЕРЕДМОВА

У грудні 2016 року в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили відбувся молодіжний науковий симпозіум за підтримки Громадської Ліги Україна-НАТО та Центру інформації та документації НАТО в Україні, присвячений проблемам зміцнення України в умовах гібридної війни, нав'язаної Російською Федерацією та проблемам забезпечення системи колективної безпеки і оборони.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили вже багато років ініціює молодіжні наукові заходи, присвячені питанням глобальної та регіональної безпеки.

До молодіжного наукового симпозіуму долучилися як викладачі, так і молоді дослідники та студенти Інституту державного управління, факультетів соціології, політичних та економічних наук, а також активісти Навчально-наукового центру з європейської і євроатлантичної інтеграції України та Інформаційного центру Європейського Союзу у м. Миколаєві, які діють на базі університету.

Молодіжний науковий симпозіум на тему «Роль Північноатлантичного альянсу у створенні системи колективної безпеки та оборони в умовах глобалізму» відбувся 6 грудня 2016 року. Саме в цей день відзначається День Збройних сил України. Дуже приємно було бачити на форумі, крім студентів і десятки військовослужбовців з різних частин Миколаївського гарнізону, ветеранів АТО, учасників бойових дій на Донбасі. Ректор ЧНУ імені Петра Могили, доктор технічних наук, професор Л. П. Клименко, відкриваючи захід зазначив, що приємно бачити в такий святковий день стільки захисників Вітчизни, які сьогодні героїчно відстоюють незалежність України.

Закономірно, що учасники симпозіуму вітали наших славних оборонців та вручали почесні грамоти й подарунки. Особливо приємно було бачити й чути серед виступаючих учасника бойових дій, заступника Миколаївського міського голови Ю. Б. Степанця, інших безпосередніх очевидців, які перебували в зоні АТО. Всі вони підкреслювали важливість даного заходу, присвяченого обговоренню сучасних оборонно-безпекових чинників та викликів, на які оперативного реагує українська держава.

У підготовленому до друку науково-практичному виданні розміщені матеріали, що були представлені на молодіжному студентському

форумі. Сподіваємося, що опубліковані статті можуть використовуватися не лише студентами, а й всіма хто цікавиться оборонно-безпековими питаннями з метою внесення гідного вкладу в досягнення перемоги в гібридній війні, яку нав'язала Україні Російська Федерація.

Виходячи з того, що вищевказаний науковий симпозіум відбувся у Миколаєві, то вчені і студенти Південного регіону висловили своє бачення як стосовно історії і сьогодення розвитку Північноатлантичного Альянсу, так і розкрили деякі теоретико-методологічні, організаційні засади відносно залучення широкої громадськості, в тому числі і студентської молоді до реалізації публічної інтеграційної політики в умовах децентралізації з метою всебічного зміцнення національної безпеки і оборони України задля переможного завершення гібридної війни.

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ НАТО ТА ЙОГО ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

Підписанням у квітні 1949 р. Вашингтонського договору, було започатковано систему колективної безпеки (НАТО) на основі партнерства між 12 країнами: Бельгією, Францією, Люксембургом, Нідерландами, Великою Британією, Сполученими Штатами Америки, Канадою, Данією, Ісландією, Італією, Норвегією та Португалією. У 1952 р. до цього договору приєдналися Греція і Туреччина. Федеративна Республіка Німеччина стала членом Альянсу у 1955 р., а у 1982 р. до структури НАТО вступила Іспанія.

Після рішення про прийняття Німеччини до НАТО, у відповідь на відбудову військової машини ФРН, що сприймалося Москвою як складова підготовки Заходу до наступу на СРСР, Радянський Союз виявив ініціативу щодо створення військового блоку, який об'єднав східноєвропейські країни «народної демократії» навколо СРСР та почав формувати ефективні механізми єдиного управління збройними силами всього соціалістичного блоку. У травні 1955 р. у Варшаві – СРСР, Польща, Болгарія, Німецька Демократична Республіка (НДР), Румунія, Угорщина, Чехословаччина та Албанія (з 1962 р. не брала участі в роботі, а 1968 р. вийшла з організації) підписали договір про створення Організації Варшавського договору (ОВД). З утворенням ОВД було завершено процес консолідації союзників СРСР і США, залучення їх до участі в глобальній конфронтації та легалізації нових союзницьких відносин у політичній, військовій та економічній сферах.

Штаб-квартира НАТО розмістилась в Брюсселі (Бельгія). Сьогодні тут містяться національні делегації країн-членів Альянсу та представництва або дипломатичні місії країн-партнерів. Підтримку діяльності цих делегацій та місій забезпечує Міжнародний секретаріат і Міжнародний військовий штаб, які також розташовані в штаб-квартирі НАТО.

Діяльність Альянсу базується на Вашингтонському (Північноатлантичному) договорі, підписаному у 1949 р. На момент своєї появи, Північноатлантичний договір був доволі типовим, на той час, документом про взаємодопомогу. Його стаття 4 свідчила про можливість консультацій учасників в разі, якщо їх політична незалежність, територіальна цілісність або безпека опиняться під загрозою. Основна стаття договору – стаття 5 – передбачає здійснення взаємодопомоги учасни-

кам договору в разі збройного нападу на одного або декількох з них у Європі чи в Північній Америці.

Нова структура органів управління НАТО була запропонована на засіданні Військового комітету НАТО за участі міністрів оборони країн-членів блоку 2 грудня 1997 р., а остаточно затверджена на Вашингтонському саміті у квітні 1999 р. Причина цього – з'явилися принципово нові задачі, такі, як проведення миротворчих операцій, боротьба з міжнародним тероризмом, протидія розповсюдженню зброї масового знищення та інші.

Загалом, діяльність Альянсу спирається на складну військові і цивільну структуру. Найвищими керівними органами Північноатлантичного союзу є Рада НАТО, Комітет військового планування та Група ядерного планування, робота яких забезпечується різноманітними комітетами, агентствами, бюро та іншими спеціальними структурами. Керівництво вищих керівних органів організовує Генеральний секретар НАТО.

Рада НАТО – найвищий політичний орган Північноатлантичного Альянсу, що володіє правом прийняття рішень з усіх питань діяльності, в тому числі з формування допоміжних структур. Це єдиний керівний орган організації, повноваження якого визначені безпосередньо Північноатлантичним договором. До них входять представники всіх країн-учасниць блоку, які користуються рівними правами при обговоренні та прийнятті рішень.

Рішення на засідання цього органу приймаються за принципом консенсусу, оформлюються у вигляді заключного документу та підписуються представниками всіх держав-учасниць. Засідання сесій Ради НАТО проходять під головуванням Генерального секретаря Альянсу або його Заступника.

Найвищою посадовою особою Північноатлантичного альянсу є Генеральний секретар, який відповідає за управління консультаціями та виконанням рішень в Альянсі. Генеральний секретар є головним представником Альянсу у відносинах між урядами та пресою.

Розпад СРСР, розвал «соціалістичного табору» та саморозпуск Організації Варшавського договору усунули першопричину створення НАТО. У новій ситуації країни Альянсу опинились перед вибором: а) розпустити НАТО; б) зберегти інфраструктуру та на її основі створити військовий орган ОБСЄ; в) зберегти НАТО в якості військово-політичного блоку з обмеженим членством, розширивши його функції та географічну сферу діяльності за межі Євроатлантичного регіону.

Представники Альянсу обрали третій шлях.

Із завершенням «холодної війни» перед НАТО значною мірою, ніж перед іншими європейськими організаціями, постала проблема адаптації своєї політики і стратегії до нової ситуації та розвитку нових від-

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

носин з країнами, що раніше входили до Організації Варшавського Договору. Початок процесу адаптації було покладено в липні 1990 р. на лондонській сесії Ради НАТО на найвищому рівні. Главами урядів і держав НАТО в Лондоні була прийнята «Лондонська декларація про оновлений Північноатлантичний альянс». А у листопаді 1991 р. у Римі була схвалена нова стратегічна концепція. Вона накреслювала широкий підхід до безпеки, заснований на діалозі, співробітництві і забезпеченні колективної обороноздатності. Концепція розглядала умови співробітництва з новими партнерами у Центральній та Східній Європі як невід'ємну складову загальної стратегії Альянсу. Хоча оборонна складова залишилась незмінною, але відтепер більше уваги було приділено економічним, соціальним та екологічним питанням, що впливають на стабільність і безпеку всієї євроатлантичної зони.

Також основу нових відносин було закладено в грудні 1991 р., коли було створено Раду Північноатлантичного співробітництва (РПАС), яка стала форумом, що об'єднав НАТО та нових партнерів у процесі обговорення питань, що становлять спільний інтерес.

Таке залучення країн колишнього соціалістичного табору розпочало процес трансформації НАТО. Спочатку консультації РПАС були зосереджені на спадщині «холодної війни», такий, як виведення російських військ з країн Балтії. Пізніше політична співпраця також була поширена на вирішення ряду питань безпеки та оборони.

Восени 1993 р., коли в країнах Центрально-Східної Європи і на Заході активізувалася дискусія стосовно розширення НАТО на Схід, з ініціативи США була розроблена програма «Партнерство заради миру». Ця програма офіційно була прийнята на сесії Ради Альянсу в Брюсселі 10–11 січня 1994 р.

Таким чином, програма «Партнерство заради миру» стала програмою практичної двосторонньої співпраці між окремими країнами-партнерами і НАТО. Вона дає країнам-партнерам можливість розвивати відносини з НАТО відповідно до національних пріоритетів співпраці.

Офіційною основою «Партнерства заради миру» став Рамковий документ, прийнятий Альянсом у 1994 р. Водночас Рамковий документ зобов'язує країни Альянсу проводити консультації з будь-якою країною партнером, яка відчуває пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці. На практиці «Партнерство заради миру» не тільки надала змогу інтенсифікувати військово-політичне співробітництво країн Центральної та Східної Європи з НАТО, але й сприяло підготовці деяких з них до вступу в Альянс.

На заміну Раді Північноатлантичної співпраці у 1997 р. була створена Рада Євроатлантичного партнерства (РСАП). У ній беруть участь країни-

члени Альянсу і країни-партнери. Рада являє собою форум для проведення регулярних консультацій і співпраці. Засідання періодично проводяться на рівні послів, міністрів закордонних справ і міністрів оборони.

Перехід від РПАС до РСАП доповнив паралельні кроки з посилення ролі «Партнерства заради миру», які полягали у дедалі активнішому залученні країн-партнерів до прийняття рішень і планування усього спектра оборонної діяльності.

Початок співробітництва Альянсу з країнами Центральної та Східної Європи значною мірою визначив появу Середземноморського діалогу НАТО, який разом з програмою «Партнерство заради миру» має за мету розвиток інтеграційних процесів між Північноатлантичним альянсом і третіми країнами. В основі цієї програми лежить позиція офіційних представників НАТО про те, що «безпека в Європі в цілому тісно пов'язана з безпекою і стабільністю з Середземноморського регіону, а Середземноморський вимір є частиною європейської архітектури безпеки». Середземноморський діалог НАТО було розпочато у 1994 р. З часом кількість країн-учасниць Діалогу зросла: Єгипет, Ізраїль, Мавританія, Марокко і Туніс приєдналися у 1994 р., Йорданія у 1995 р. і Алжир у 2000 р.

Під час Стамбульського саміту 2004 р. було прийняте рішення про створення більш амбіційної і розширеної структури Середземноморського діалогу, яке передбачало посилення політичного діалогу, зокрема організацію засідань на рівні міністрів та ухвалення спільної політичної декларації. На тому ж Стамбульському саміті НАТО було ухвалено Стамбульську ініціативу співпраці. Метою ініціативи було зміцнення безпеки і регіональної стабільності через встановлення нових трансатлантичних зв'язків з регіоном, а саме з так званим розширеним Близьким Сходом.

З 1990-х року, саміти Північноатлантичного альянсу стали відігравати більш важливу роль. Вони почали проводитися частіше, що можна вважати кроком до більшої відкритості та зростаючої ролі Альянсу в питаннях, у першу чергу, північноатлантичної та європейської безпеки.

Дуже важливими стали саміти, що проходили вже в новій геополітичній ситуації. Наприклад, 14-й саміт НАТО, який проходив 8–9 липня 1997 р. в іспанській столиці – Мадриді. На ньому ухвалено рішення про прийняття Польщі, Угорщини та Чехії до складу НАТО. Це означало офіційний початок розширення Альянсу на Схід.

Взагалі суперечки з приводу доцільності розширення Північноатлантичного Альянсу розпочалась давно, ще до офіційного рішення про прийняття нових членів до організації. У першій половині 90-х років в адміністрації Б. Клінтона йшла гостра боротьба довкола цього питання. Розширення Альянсу не було для Президента Клінтона важливим пріоритетом. Про це свідчить доповідь незалежної групи під голову-

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

ванням Г. Брауна, в якій відзначається те, що глибокі зміни в Європі та пов'язані з ними нові загрози безпеки обумовлюють нові складні питання про майбутнє Північноатлантичного Альянсу. В дискусії крім Сполучених Штатів Америки, взяли активну участь і такі європейські члени організації, як Франція та Німеччина. Перемогу отримали прихильники подальшого розширення Альянсу. І вже 12 березня 1999 р. Угорщина, Польща та Чеська Республіка офіційно стали членами НАТО.

Однією з найбільш неоднозначних подій в діяльності Альянсу стала військова операція, до якої вдалося НАТО у Союзній Республіці Югославія в період з 24 березня до 10 червня 1999 р. Рішення Організації Північноатлантичного договору застосувати повітряні удари по території цієї країни, насправді, було небездоганим з точки зору міжнародного права, оскільки дозволу на такі дії з боку Ради Безпеки ООН не було. Сам Косовський конфлікт спалахнувши безпосередньо в Європі, викликав особливу занепокоєність європейських країн. Як зазначав у той час оглядач International Herald Tribune Уільям Дроздзяк – «загрози етнічного сепаратизму та націоналізму, що відроджуються, стають найважливішими проблемами, з котрими стикається більшість членів НАТО – таких, як Канада, Туреччина, Італія та Іспанія».

Але балканський конфлікт крім того призвів до кризи і конфлікту в стосунках між партнерами по НАТО. Бомбардування території Югославії було негативно оцінено в багатьох країнах світу, в тому числі і в країнах-членах Північноатлантичного Альянсу.

Саме під час проведення косовської кампанії у Вашингтоні відбувся 15-й саміт НАТО (23–25 квітня 1999 р.). Він був присвячений 50-річчю підписання Північноатлантичного договору. На саміті обговорювалась й нова Стратегічна концепція організації на XXI століття. Стратегічну концепцію НАТО 1999 р. неможливо розглядати інакше, ніж як спробу в односторонньому порядку ревізувати існуючу систему європейської та міжнародної безпеки і ряд «гострих» норм міжнародного права, закладених в основу цієї системи та закріплених у Статуті ООН, документах ОБСЄ і навіть у самому Північноатлантичному договорі, як прагнення зрівняти статус НАТО зі статусом ООН та ОБСЄ. При обговоренні проекту нової концепції в Раді Альянсу ряд країн-учасниць, у першу чергу, Франція та Німеччина, висловлювали сумніви стосовно ведення військових операцій за межами національних кордонів без санкції Ради Безпеки ООН, і виступали за те, щоб у всіх випадках, за винятком самозахисту, НАТО при проведенні військових операцій за межами своєї території попередньо заручались згодою Ради Безпеки ООН.

На початку XXI століття, розпочався новий період в системі міжнародних відносин. Причиною стали події 11 вересня 2001 р., коли Сполучені Штати вперше після атаки японських збройних сил на базу ВМС США у Перл-Харборі в 1941 р. зазнали нападу на власній території.

У відповідь адміністрація Дж. Буша-молодшого проголосила «загальну війну проти тероризму», причому не тільки проти терористичних угруповань типу «Аль-Каїди», але й проти держав та режимів, що на пряму або опосередковано підтримують терористів.

Терористичні напади 11 вересня підштовхнули до боротьби з тероризмом увесь Альянс. Менш ніж за добу після нападів, НАТО вперше у своїй історії застосувала статтю 5 – положення Вашингтонського договору, що стосується колективної оборони. У результаті, ці дії вважалися нападами на всіх членів Альянсу та країни-члени НАТО. Тому партнери рішуче засудили силові заходи та прояви тероризму в усіх його формах.

Введення в дію статті 5 Північноатлантичного договору, згідно зі статтею 51 Статуту ООН, означало вступ в дію права на силові заходи проти тих, хто стояв за подіями вересня 2001 р. Проте європейські країни-члени Альянсу не змогли запропонувати своїм американським партнерам майже нічого, крім політичної підтримки.

Наступним етапом у діяльності Північноатлантичного альянсу був 16-й саміт, що проходив у листопаді 2002 р. в Празі (Чеська Республіка). Празька зустріч на найвищому рівні, стала вирішальною для НАТО та Європи. Рішення, що були прийняті керівниками Альянсу в Празі, остаточно поклали край розмежуванням, котрі спотворили лице Європи у XX столітті, і призвели до процесу модернізації НАТО, який мав дозволити їй також ефективно вправлятися з викликами в XXI столітті. На цій зустрічі керівниками НАТО висловлене тверде прагнення зберегти Північноатлантичний союз в якості центрального інституту, що забезпечує колективну оборону, проведення консультацій та багатонаціональних військових операцій.

У Празі було запрошено сім країн (Болгарія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія та Естонія) почати переговори про вступ у члени організації; прийнято ряд заходів з підвищення військового потенціалу союзу, а також ухвалено пакет ініціатив, направлених на формування нових відносин з державами-партнерами.

У цей період почали розгортатися тенденції до наростання протиріч у трансатлантичних відносинах. Вони проявились ще з перших місяців 2001 р., коли уряд Дж. Буша-молодшого явно виявив свою схильність до силових односторонніх дій на міжнародній арені. На деякий час злагода в Євроатлантичний союз повернулась після подій 11 вересня. Але вже

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

під час антиталібської операції осені 2001 – весни 2002 р. виявилось, що протиріччя були викликані «системним» фактором, пов'язаним з падінням необхідності європейського військового потенціалу в реалізації американських зовнішньополітичних ініціатив. Після завершення активної фази військової операції в Афганістані на обрії з'явилася нова криза трансатлантичних відносин, що виявилася самим серйозним випробуванням для американсько-європейського союзу. Протиріччя довкола Іраку стали відображенням серйозних розбіжностей між США та великими західноєвропейськими державами, що виступили солідарно з Росією, з цілого ряду питань. Лідери чотирьох найбільш негативно налаштованих держав стосовно до іракської політики – Бельгії, Німеччини, Люксембургу та Франції – ще в розпал військових дій, висунули проект створення нових оборонних структур Європейського Союзу. З іншого боку, в серпні 2003 р. НАТО перебрала на себе командування Міжнародними силами сприяння безпеці (МССБ), що працюють за мандатом ООН в Афганістані. До речі, ця операція МССБ стала першою місією НАТО, яка виконувалася за межами Євроатлантичного регіону.

Черговий саміт Альянсу пройшов 28–29 червня 2004 р. в Стамбулі (Туреччина). Він був особливим – перша зустріч на найвищому рівні після війни в Іраку. Він чітко позначив тенденцію до глобалізації діяльності Альянсу. «Стамбульська ініціатива» свідчила про поступове залучення Альянсу до близькосхідного процесу та було прийнято рішення про допомогу іракському керівництву в підготовці сил безпеки.

Ризький саміт, що відбувся 28 та 29 листопада 2006 р., теж став важливою подією для Альянсу. Глави держав та урядів 26 країн-членів НАТО зустрілися разом вперше в столиці однієї із країн останнього хвилі розширення Альянсу. На саміті було дві центральних теми: проблеми операції в Афганістані та напрямок подальшої військово-політичної трансформації Альянсу.

Значний вплив на розвиток НАТО та й загалом геополітичної ситуації у світі, мав Бухарестський саміт організації (2–4 квітня 2008 р.). Ще в грудні 2007 р. голова російського МЗС Сергій Лавров висловлював думку, що подальше розширення Альянсу є головним подразником у відносинах Росії з Північноатлантичним Альянсом. За його словами, розширення НАТО – проект з політичного минулого, тому що безпосередньої військової загрози безпеці країнам, які до нього входять не існує.

За результатами саміту прийнято Декларацію Бухарестського саміту. Документ містив консенсусну позицію країн-членів Альянсу з найбільш актуальних та важливих питань євроатлантичної безпеки, подальшої адаптації НАТО до сучасних безпекових реалій, проблематики розширення та питань взаємодії НАТО з країнами-партнерами в різних форма-

тах (План дій щодо членства в НАТО, Комісія Україна – НАТО, Рада НАТО – Росія, Рада Євroatлантичного партнерства, Середземноморський діалог та інтенсифікований діалог). У Декларації наголошувалось на важливості Чорноморського регіону для євroatлантичної безпеки. Важливим результатом саміту НАТО стало рішення щодо започаткування переговорів про приєднання до Організації Албанії та Хорватії.

Ювілейний саміт (до 60-річчя) відбувся у 2009 р. у Стразбурзі Келі. Основною ідеєю саміту став початок процесу формування нової Стратегічної концепції. Вона враховувала всі зміни, що відбулись за останні 10 років, а саме: зміни до глобальної безпеки, відчуття спільної мети між союзниками, а також трансформація структур Альянсу. «Декларація щодо безпеки Альянсу», затверджена главами держав та урядів країн-членів НАТО на ювілейному саміті 2009 р. підтверджує ключові елементи стратегії та принципи НАТО: колективну безпеку, стримування, зміцнення контролю над озброєнням.

Значним для розвитку Організації Північноатлантичного договору став Лісабонський саміт, що відбувся 19–20 листопада 2010 р. Одним з головних завдань саміту стало прийняття оновленої Стратегічної концепції Північноатлантичного альянсу, що стала логічним продовженням, прийнятої у 1999 р. на Вашингтонському саміті і визначила мету НАТО на наступне десятиліття. Додатково в ході саміту були розглянуті питання й прийняті рішення стосовно часу тривання та характеру місії в Афганістані (МССБ), структурної реформи Північноатлантичного Альянсу, характеру системи протиракетного захисту НАТО, протидії тероризму та кібератакам, а також співпраці з партнерами поза межами Альянсу.

Чиказький саміт 20–21 травня 2012 р., був першим самітом НАТО, який проводився в США поза межами Вашингтона. Лідери країн-членів НАТО схвалили стратегію виходу з війни в Афганістані і обговорили питання «розумної оборони», яка покликана зробити Європу більш відповідальною за європейську безпеку і європейську периферію, по мірі того, як військові США будуть виходити з континенту.

26-й саміт пройшов з 4 по 5 вересня 2014 р. у Південному Уельсі (містечко Ньюпорт). Це один з найбільших самітів в історії Альянсу: близько 60 вищих посадових осіб і високоповажних представників 33-х країн-партнерів, в тому числі міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, ЄС), взяли в ньому участь. Питання Уельського саміту передусім стосувалися ситуації в Афганістані, обговорювався процес передачі повноважень з контролю над безпекою на території країни НАТО, а також розглядалися перспективи розгортання нової дорадчотренувальної місії Альянсу в Афганістані.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Не пройшла поза увагою глав держав та голів урядів ситуація, що склалася в Україні. Як зазначав тодішній прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон: «Варто зробити реагування НАТО на російсько-українську кризу. Необхідно зазначити те, що Росія дестабілізує Україну та незаконно анексувала Крим. НАТО ж потрібно сфокусуватися на гарантіях нашим східним союзникам».

На Варшавському саміті НАТО – 8–9 липня 2016 р., відбувалося обговорення ряду важливих тем, зокрема тих, що стосуються подій в Україні. Ще під час відвідування міжнародних військових навчань на полігоні біля Львова влітку 2015-го р. міністр оборони Польщі Томаш Семоняк заявив, що Україна повинна бути однією з найважливіших тем під час Варшавського саміту. Також на саміті обговорювали розширення Альянсу, насамперед це стосувалося Чорногорії, яка в травні 2016-го р. підписала протокол про вступ до НАТО. Іншими темами для обговорення стали також події на Близькому Сході та проблем боротьби з міжнародним тероризмом. Члени Альянсу прийняли рішення про розміщення в країнах Балтії та Польщі військових сил у складі чотирьох окремих батальйонів: в Естонії – британський, в Латвії – канадський, в Литві – німецький, в Польщі – американський. У резолюції саміту сказано, що таке рішення було прийнято у відповідь на дії та риторику Росії. Отже, агресивна політика Росії й захист України, Польщі та Балтії були серед головних тем саміту.

Сьогодні керівництво НАТО готує нову концепцію, яка дозволить швидше реагувати на такі загрози, як гібридна війна. «Зараз ми зіштовхуємось зі сценаріями, коли початок кризи непомітний, із гібридними сценаріями, де діють недержавні і приховані сили», – сказав верховний головнокомандувач із трансформації сил НАТО Дені Мерсьє.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко Д. Сучасне геополітичне значення НАТО: розширення чи розпад? / Д. Бондаренко, Н. Романенко. – Персонал. – 2006. – № 9. – С. 35–39.
2. Гладенко В. М. Євроатлантична інтеграція України як фактор світового інтеграційного процесу // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ-Миколаїв, 2007. – Вип. 9.
3. Гладенко В. М. Фактор НАТО в геополітичній структурі Чорноморського регіону // Наукові праці. Науково-методичний журнал. Серія: Політичні науки. Правознавство. – Миколаїв. – Т. 69. – Вип. 56.
4. Гладенко В. Н. Основные направления современной деятельности Североатлантического альянса и Украина [Електронний ресурс] // Исторический факультет Софийского университета. – Режим доступа : <http://www.viaevrasia.com/ru/>.

Сергій Джердж

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ЧАСТИНА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Саміт НАТО у Варшаві, який проходив 8–9 липня 2016 р., став головною подією року щодо питань безпеки у Євроатлантичному регіоні. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг назвав цей саміт визначальним і переломним із часу завершення Холодної війни.

Під час роботи саміту країни-члени НАТО підписали зобов'язання щодо оборони кіберпростору. Це зобов'язання супроводжувало рішення визнати кіберпростір такою ж сферою, де можливе ведення воєнних дій (domain of warfare), як і суша, море, повітря і космос. Однак при тому, що такі рішення і документи були прийняті Альянсом щодо питань кіберпростору, питання його оборони належить до відання національних урядів. Саме національні уряди мають гарантувати безпеку власного кіберпростору, що тим самим посилюватиме загальну безпеку Альянсу. При цьому зобов'язання щодо оборони кіберпростору не дає відповіді на питання, що саме робитиме НАТО у випадку агресії у кіберсфері проти одного із своїх членів. Іншими словами виходить парадоксальна ситуація, про яку на передодні саміту у Варшаві обговорювали аналітики. Виходить, що НАТО не має чіткої стратегії колективних дій у кіберпросторі. І кардинальним чином Альянс цю ситуацію поки що не змінив.

Кількість хакерських атак у мережі Північноатлантичного Альянсу за останній рік зросли на 60 %, заявив Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг в інтерв'ю DieWelt. За його інформацією, в середньому за місяць в 2016 р. налічувалося 500 небезпечних кібератак на установи НАТО, які вимагали рішучих заходів з боку експертів. При цьому більшість цих атак здійснювалися не приватними особами, а фінансувалися державними інстанціями різних країн, передусім Росії.

Кібератаки представляють дуже велику потенційну небезпеку, оскільки можуть порушити, наприклад, енергопостачання або медичне обслуговування чи завдати шкоди іншим важливим інфраструктурам. Крім того, вони можуть пошкодити обороноздатність НАТО і вплинути на роботу наших збройних сил, – підкреслив Столтенберг, поясни-

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

вши, при цьому, що будь-яка військова діяльність базується сьогодні на передачі даних. – Якщо цей процес порушується, то може бути завдано значної шкоди, заявив Генеральний секретар НАТО.

Енс Столтенберг висловив також стурбованість можливою маніпуляцією даними під час виборчих кампаній, відмітивши той факт, що в НАТО надходять повідомлення від різних урядів країн-членів, які побоюються, що хакери намагатимуться втрутитися в національну передвиборчу боротьбу. У такому випадку кіберзлочинці будуть підривати демократію.

Саме така загроза спостерігалася і під час виборів президента в США в 2016 р. Зокрема, про це повідомив новообраний президент США Дональд Трамп заявивши те, що Росія все ж могла втрутитися у політичний процес у Сполучених Штатах.

Відомо, що нині у Збройних силах Російської Федерації будуть створюються війська інформаційних операцій. Про це сказав міністр оборони РФ Сергій Шойгу так: «Створення військ інформаційних операцій є набагато ефективніше, сильніше ніж створення управління, яке б займалося контрпропагандою.

Вперше про необхідність створення в російській армії кіберкомандування заявив віце-прем'єр РФ Дмитро Rogozin у березні 2012 р. Вже у 2013 р. повідомлялось, що в Збройних російських силах почалося створення кіберкомандування для протидії віртуальним загрозам. Однак до останнього часу в Думі та Міністерстві оборони Росії спростовуються повідомлення про те, що в країні існують кібервійська.

Проте міжнародна компанія Zecurion Analytics опублікувала дослідження, згідно з яким Росія входить до п'ятірки країн за чисельністю і фінансуванням кібервійськ, які займаються шпигунством, кібератаками і інформаційними війнами. Згідно з даними цієї компанії та іншими джерелами видання? на ринку інформаційної безпеки, чисельність російських кібервійськ налічує приблизно 1000 чоловік, а їх фінансування може щорічно становити близько \$ 300 млн.

У терміні «інформаційна війна» – ключове слово «інформація». Інформація розрахована на свідоме сприйняття. Проте лише 15 % інформації людина сприймає свідомо, а 85 % будь-якого інформаційного повідомлення сприймається в площині несвідомого. Слова ж формують образ. Образ викликає в нас емоцію, в якій немає місця раціональним міркуванням.

Емоції, що повторюються, формують стійку реакцію та запускають асоціативний ряд. Таким чином формуються стереотипи сприйняття.

У гібридну війну Україна занурилась без підготовки, в період коли держава була деморалізована. Проте росіянам не вдалося абсолютно перемогти на інформаційному фронті.

Згадаємо те, що у попередні роки російські ЗМІ тисячі раз розповідали про звірства нацистів в Україні. Та й сьогодні, формуючи ланцюг негативної реакції, в Росії показують окремі кадри про українських солдат з домальованими знаками СС на їхніх касках. Так працюють російські телевізійні фокусники, тобто медійні технологи, які ведуть проти України інформаційну війну.

Дійшло до штучного створення новин про Україну за допомогою імітації та акторів. Потрібно детально розбиратись у впливі ЗМІ на особистість і на суспільство, щоб ефективно протидіяти такому інформаційному тероризму.

Отже, технологія інформаційної війни – це сегментування аудиторії. Інформаційна або смислова війна спочатку перемагає розум і лише згодом територію.

Тому сьогодні важливим напрямом стало зміцнення пропагандистських каналів. Багато контраверсійного контенту мають і українські телеканали – це залежить від соціальної відповідальності бізнесу. Проте медіа власників необхідно спонукати до дотримання громадянської проукраїнсько-патріотичної позиції. І багато чого вдалося зробити. Зокрема нині запроваджено розширення квот на україномовну музичну продукцію. Заборонено ряд російських пропагандистських телеканалів, посилено українське телевізійне та радіомовлення на окуповані території Криму і на Донбасі.

Інформаційна війна та війна реальна поєднані, і не відомо ще, яка частина відіграє головнішу роль. У Росії вся інформаційна стратегія підпорядкована одному задуму і одному центру прийняття рішень та діє в комплексі з іншими чинниками: військовою складовою, економічним тиском, енергетичним шантажем.

Таку тактику в Росії вкладені величезні зусилля та кошти. Проте життя показало, що це не дало результату. Сьогодні Кремль вважає, що Інтернет є головним місцем прориву західної ідеології в Росію, бо все інше під контролем.

Майже вся риторика в російських ЗМІ антиукраїнська. Україна не подається як суб'єкт міжнародної політики. Російський пропагандист Дугін закликає до екстермінації (знищення) українців. І це демонструють російські телеканали. Їхні головні тези: всі пострадянські країни не здатні самостійно вижити і не можуть жити без допомоги Російської Федерації.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Російська пропаганда є правонаступницею радянської пропаганди. Вона вдосконалювалась і сьогодні досягла свого максимуму.

Кремлівська дезінформація постійно підтримується і тиражується, а в Україні ще зовсім слабо реагується на такі прояви. Виходить, що росіяни в інформаційній війні йдуть на крок попереду нас. Наша альтернатива – це відкритість влади в країні як протидія корупції та реальні зміни. Україна має чимало викликів для розбрату всередині (релігія, мова, географія), але протидією може бути міцний зв'язок між суспільством і владою на підставі взаємної довіри. Один із напрямків російської пропаганди – відчужити громадян від держави. У Росії насправді проблеми ще більш глибокі, якщо говорити про конфесійні, мовні, національні, економічні проблеми. В Україні необхідно посилити інформування про реальні події, які відбуваються в Росії.

Варто пам'ятати, що в умовах війни важливо наскільки ми вчасно і правильно будемо реагувати. Не варто забувати й про те, що Путінська інформаційна система врізається в політичні інституції Заходу.

Російська тактика інформаційної війни – це напад. Україна ж здійснює тактику захисту. Але постійно обороняючись Україна може програти. Необхідна ініціатива, контратаки. Потрібно викривати ті проблеми в Росії, які сприймаються як стереотипи. Всі знають, що правда – це завжди захист, тож потрібно іноді нападати правдою. Війна це не лише захист і напад, це і війна на території противника.

Практика засвідчила, що в Росії здійснюється прийняття рішень швидше, ніж в Україні. Час вимагає коректив в систему прийняття рішень для протидії російському тиску. Оперативність та терміновість комунікації надважлива, адже важливо хто сказав перший.

Існують міжнародні конвенції щодо заборони хімічної зброї, протипіхотних мін. Тепер визріла необхідність активного використання даного міжнародного запобіжника для протидії інформаційній агресії.

Важливим є питання іномовлення на російськомовний інформаційний простір. Росія закривається від всіх. Але потрібно протидіяти. Частково цю функцію почала виконувати українська радіомережа «Іномовлення». Важливо взагалі транслювати загальноукраїнські канали на Східну Європу та колишні радянські республіки.

Треба готувати й демонструвати більше креативних ідей від України. Потрібно самим більше себе показувати позитивно. Більше уваги зосереджувати на історичні події і перемоги, які базуються на фактах.

Слід відмітити, що збільшилась потужність телеретрансляційних центрів на територіях, що межують із окупованими землями. Збільшено глибину поширення сигналу українських радіоканалів на захоплені

території. Створено нові студії донецького та луганського телебачення, замість тих які були захоплені терористами.

Можливо варто подувати й про те, що телеретрансляційні центри та канали, які діють на окупованій території та передають російську пропагандистську інформацію, потрібно вивести з ладу. Бо ж поки є окупація – не може бути на окупованих землях телебачення, тим більше терористичного.

Адже телебачення дає ефект одночасного виходу на масового глядача на відміну від Інтернету, і за рахунок візуалізації стає потужним засобом інформаційної війни. Україна набуває досвіду і цей досвід починає принципово змінювати ситуацію.

Люди не хочуть інформацію сприймати лише читаючи та дивлячись, а хочуть спілкуватись, комунікувати. Є стереотипи сприйняття. Слухають те, що хочуть почути. Новини подаються як розвага. Розвага більше подобається ніж правда. Відбувається зміщення в сторону форми, а не змісту. Варто брати важливі факти і робити з них факти цікаві, які сприймаються значно легше.

Сьогодні ефективно протидіяти інформаційній війні зможуть підрозділи психологічних операцій, тільки тоді комунікативна стратегія кожного може стати частиною загальної стратегії.

Добре, що в Києві планується відкриття центру протидії гібридній війні, в якому візьмуть участь і партнери з НАТО. Сподіваємося, що в Україні запустять спільну з Північноатлантичним альянсом платформу боротьби проти гібридної війни. Саме на це звернув увагу заступник міністра оборони України Ігор Долгов ще під час брифінгу «Варшавський саміт НАТО 2016 і Україна».

Виходячи, що НАТО вперше відкриває та фінансує подібний центр поза межами власне країн-членів НАТО, а це є визнанням як надзвичайної актуальності проблеми, так і належною оцінкою досвіду України в цій сфері. Є підстави сподіватись, що саме українці, які більше ніж будь-хто сьогодні знають про інформаційну та гібридну війну, завдяки підтримці НАТО і спільно з НАТО зможуть ефективно протидіяти ворожій пропаганді та кібератакам. Це зрештою сприятиме захисту українців і європейців від згубної пропаганди Росії і відповідно від деструктивного впливу на свідомість та психіку наших громадян.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Варшавський саміт НАТО – критичний аналіз головних рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/varshavskiy-samit-nato-kritichniy-analiz-golovnih-rishen.html>.

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

2. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг розповів про збільшення кібератак на НАТО [Електронний ресурс] // Deutsche Welle. – Режим доступу : <http://bit.ly/2luWZKb>.
3. Трамп визнав кібервтручання Росії у вибори в США [Електронний ресурс] // Deutsche Welle. – Режим доступу : <http://bit.ly/2lzDtup>.
4. Виступ міністра оборони РФ Сергій Шойгу в Державній Думі РФ [Електронний ресурс] // Interfax. – Режим доступу : <http://www.interfax.ru/russia/551054>.
5. Аналітичне дослідження міжнародної компанії Zecurion Analytics щодо Топ-5 кібервійськ країн світу [Електронний ресурс] // Zecurion. – Режим доступу : <http://zecurion.com/>.
6. Джердж С. Ф. Інформаційна війна Росії проти України. Асиметрична відповідь // Науково-практичне видання «Мас-медіа. Демократія. Інформаційна війна» // [За загальною редакцією кандидата політичних наук С. Ф. Джерджа]. – К. : СПД Матвієнко. – 2014. – С. 4–7.
7. НАТО допоможе Україні боротися з гібридною війною [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/war/1383480-nato-dopomoje-ukrajini-borotися-z-gibridnoyu-viynoyu.html>.

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сучасні тенденції світової економічної безпеки обговорюються та вивчаються представниками Управління оборонної та безпекової економіки міжнародного секретаріату НАТО, визначаються сценарії економічних загроз. У статті 2 Північноатлантичного договору міститься заклик до всіх країн, які підписалися під Договором, щодо запобігання виникненню міжнародних економічних конфліктів та узгодженості своїх політик. Економічна безпека, незважаючи на те, що вона не входить до найбільш пріоритетних питань порядку денного НАТО, залишається надзвичайно важливим питанням для країн-членів Альянсу.

Економічна безпека – функція сфери національних інтересів та потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз. Потенційні загрози національній безпеці багатогранні та включають наступні компоненти: економічну та фінансову кризи, порушення інфраструктури постачання життєво необхідних ресурсів, технологічну та енергетичну залежність від інших країн, фінансову залежність від кредитних ресурсів міжнародних організацій та країн, тіньову економіку, економічні злочини, корупцію, економічні наслідки терористичної діяльності.

У пункті 72 Заяви за результатами саміту НАТО у Варшаві 8–9 липня 2016 р., визначені нові виклики, які пов'язані з гібридною війною, а також з тим, що НАТО ухвалило «стратегію та реалістичний план дій стосовно ролі Альянсу у протидії гібридній війні. НАТО продовжуватиме ефективну співпрацю та координацію зі своїми партнерами та відповідними міжнародними організаціями, зокрема ЄС, відповідно до домовленостей щодо об'єднання зусиль, спрямованих на протидію гібридній війні».

Отже, гібридні виклики зумовлюють враховувати ключові ризики в економічній безпеці України, які потребують вивчення з метою мінімізації загроз в умовах зовнішньої агресії проти України.

Термін «гібридна війна» має багато дефініцій. Американський військовий теоретик Френк Хоффман для характеристики сучасних війн

запропонував вживати термін «гібридна війна». Отже, гібридна війна, на його думку – це війна із поєднанням принципово різних типів і способів ведення військових дій, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей.

Взагалі, використання цього терміну виникло в результаті перекладу словосполучення «hybrid warfare», яке почали вживати на початку XXI століття американські військові експерти. В англійській мові теж є слово «war», яке перекладається українською мовою як «війна».

Відповідно до Доктрини Збройних сил США є чітке понятійне розмежування, а саме: «war» (укр. «війна») – соціально санкціоноване насилля для досягнення політичної цілі; «warfare» – механізм, метод або спосіб ведення збройного конфлікту проти ворога. Це те, яким чином ведеться війна.

Доктрина збройних сил США офіційно визнає лише два типи ведення війни: звичайний (conventional warfare) та нестандартний (irregular warfare).

Ізраїльський військовий аналітик Мартін Ван Кревельд визначив характерні для сучасного періоду типи воєн як «нетринітарні». Оскільки сучасні війни вже не складаються лише з трьох компонентів: держава, армія і населення.

На зміну парадигми сучасної війни наголошує експерт з безпеки при ООН і НАТО, генерал-майор у відставці Франк ван Каппен.

У підсумковій доповіді його дослідження під назвою «Multiple Futures», замовником якого було НАТО він використав термін «гібридна війна». Так з 2004 р. у міжнародній практиці при характеристиці загальних тенденцій у сфері міжнародної безпеки та генезису способів ведення сучасних воєн почав вживатися термін «гібридна війна».

До речі, Франкван Каппен відзначив, що в Україні йде гібридна війна, тому що на його думку гібридна війна – це суміш класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Недержавні виконавці бойових завдань можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської та Гаазької конвенцій про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Вся брудна робота перекладається на плечі недержавних формувань.

На думку іншого військового експерта Рубена Джонсона, гібридна війна – це по суті версія керованого хаосу під час якого країна-агресор дестабілізує якусь країну зсередини і вживає кроки економічного саботажу, яка веде до знищення інфраструктури і це спричиняє крах дер-

жавних інститутів, надсилає не лише «п'яту колону» воювати, але також і використовує «маленьких зелених чоловічків», заперечуючи про те, що вони існують і що це її війська.

У січні 2013 р. в Москві на загальних зборах Академії військових наук начальник Генерального штабу Збройних сил Росії генерал Валерій Герасімов сформулював так звану власну «доктрину сучасних воєн», в якій намагався охарактеризувати сучасні конфлікти, наголошував на зростанні ролі невійськових методів, здійснення особливого тиску на противника через політичні, економічні та гуманітарні елементи. От чому Кремль вважає, що інформаційне протиборство це наскрізна діяльність на всіх етапах конфлікту: зародження, супроводу і в пост-конфліктний період. Звертається увага й на «асиметричні заходи», до яких було зараховано діяльність підрозділів спеціального призначення, розширення внутрішньої опозиції, а також невпинне зростання інформаційного впливу на об'єкт нападу.

Академік Володимир Горбулін констатує, що сьогодні проти України ведеться повноцінна війна: «гібридна» за формою, «асиметрична» за змістом.

Питанню гібридної війни присвячені наукові праці іноземних вчених Роберта Гейтса, Девіда Кілкарлена, Мартіна ван Клевельда, Данієла Ласіка, Френка Хоффмана. У Росії теж посилили увагу до вивчення цієї проблематики. З'явилися праці Рача Арзуманяна, Натана Дубовицького, Валерія Коровіна та Івана Селіванова.

Ця проблематика найбільш досліджена та розкрита у працях серед таких вітчизняних вчених та експертів: М. Гончара, В. Горбуліна, С. Корнієнка, В. Костика, Є. Магди, О. Петкова, Ю. Рубана, Є. Ситника, В. Черниша, А. Чубика.

Щоправда питання вивчалися зі сторони військової науки, проблем національної безпеки, загальнотеоретичних підходів.

Реальні ж методи, які використовує Росія для здійснення агресії проти України, поки що слабо концептуалізувалися західними і вітчизняними науковцями.

На підставі аналізу досліджень та реальних подій на Донбасі, автором статті визначено головні елементи гібридної війни: інформаційна війна, дипломатична війна, політична війна, військові дії, кібер-війна, електронна війна, економічна війна, енергетична війна, соціальна війна, психологічна війна, історико-ідеологічна війна та культурно-релігійна війна. Це чітко відображається в схемі:

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Усі елементи рівнозначні, взаємопов'язані. На певній стадії гібридної війни більш активно використовується один з елементів. Жоден з окремих елементів не є новим. Їх поєднання і скерування одночасно посилює вплив кожного елементу. Завдяки цьому, надавати адекватну швидку протидію у відповідь складно.

Таким чином, гібридна війна має поліваріантні сценарії. Однією з головних умов застосування економічного компоненту гібридної війни.

Війни індустріальної епохи показали рівнозначну роль економічного фактору, у деяких випадках більш важливого ніж безпосередньо військового.

Вивченню різних аспектів національної економічної безпеки присвятили свої наукові праці зокрема такі вчені, як О. Ф. Белов, О. С. Власюк, Л. С. Гринів, І. Г. Мішина, В. І. Срібний та ін. Але все ж такі сучасні виклики і загрози економічній безпеці в умовах гібридної війни залишаються мало дослідженими.

«Холодна війна» є прикладом ефективного використання «енергетичної зброї», яка привела до економічного краху Радянського Союзу.

Під час російсько-грузинської війни у 2008 р. були використані такі елементи гібридної війни, як: військовий (офіційна армія), інформаційний, кібератаки та економічні фактори.

Згадаємо про те, що Росія ще літом 2013 р. розпочала гібридну війну проти України і почала саме з економічної війни. Саме в цей час було запроваджено обмеження на імпорт українських продовольчих товарів на російський ринок.

Різкий обвал курсу гривні пізніше пов'язаний не тільки з внутрішніми факторами, але і з діями російських банків, які на жаль працюють на території України.

Суттєві погіршення прогнозів економічного розвитку України міжнародними організаціями свідчать про високу ймовірність реалізації нових загроз економічній безпеці. У 2016 р. кризові тенденції в реальному секторі національної економіки, де створюється понад третина валової доданої вартості економіки, поглибилися. Продовження понад три роки російсько-української війни на сході України залишається вкрай виснажливим для української промисловості. Негативний внесок у динаміку показників виробництва зумовлений руйнуванням на території воєнного конфлікту виробничих потужностей і транспортної інфраструктури; втратою міжгалузевих, логістичних зв'язків; недостатнім забезпеченням сировиною та матеріалами базових експортоорієнтованих галузей (металургії та хімічного виробництва).

Отже, гібридна війна перетворює військовий конфлікт у боротьбу на виснаження. Під час якої поступово може руйнуватися економіка держави, за нею руйнуватися соціальна структура суспільства, цивільна інфраструктура, вся матеріально-технічна база. Так військові перемоги можуть супроводжуватися економічними проблемами.

Нині під час економічної війни Російська Федерація використовує транснаціональні фінансові можливості, комерційні зв'язки із західними компаніями.

Тож необхідно детально досліджувати всі елементи гібридної війни, враховуючи практичний досвід ведення АТО в Україні.

Ефективною «зброєю» в гібридній війні стало запровадження економічних санкцій, які були введені проти Росії країнами ЄС, а також США, Канадою, Японією.

Тож в Україні необхідно пам'ятати про це і діяти за таким же сценарієм в умовах гібридної війни, впроваджувати їх і коригувати в залежності від впливу на інші елементи. Але завжди в центрі уваги повинні бути заходи щодо підвищення економічної безпеки.

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Довідник НАТО – Брюссель OIPNATO, 2006. – 383 с.
2. Заява за результатами саміту у Варшаві. Оприлюднено главами держав та урядів, які беруть участь у засіданні Північноатлантичної ради у Варшаві 8–9 липня 2016 р. [Електронний ресурс] // NATO [official web-site]. – Режим доступу : http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=uk.
3. Черниш В. Що відбувається на Сході України. Ще раз про термінологію [Електронний ресурс] // Media Sapiens. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/33809>.
4. Корнієнко С. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен [Електронний ресурс] // Радіо Свобода. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>.
5. Герасимов В. Ценность науки в предвидении [Електронний ресурс] // «Военно-промышленный курьер». – Режим доступу : <http://vpk-news.ru/articles/14632>.
6. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. – 2015. – № 2. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrumentrosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-_html.

*Ірина Габро
Для Цимбалюк*

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА НАТО В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Інформаційна безпека є однією із суттєвих складових частин національної безпеки країни. Для України, яка зіткнулася з гібридом інформаційної війни, питання забезпечення інформаційної безпеки останнім часом набули важливого значення.

Багато проблем, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки, можуть бути успішно розв'язані лише в тісній скоординованій співпраці із такою потужною і впливовою міжнародною організацією як НАТО.

Співробітництво між НАТО та країнами-партнерами в рамках Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП) та Програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ) передбачає певні зобов'язання сторін щодо обміну та захисту інформації. Участь країн в оборонному плануванні і військових навчаннях НАТО в рамках програми ПЗМ надає доступ до деяких технічних даних НАТО щодо сумісності.

Для збільшення транспарентності військового планування й оборонних бюджетів і забезпечення демократичного контролю над збройними силами сторони можуть брати участь у взаємному обміні інформацією про кроки, що вони почали або починають. Перед обміном будь-якою таємною інформацією між країною-учасницею ПЗМ і НАТО, органи по безпеці інформації повинні бути взаємно впевненими, що сторона, яка приймає інформацію, готова забезпечити захист інформації відповідно до вимог сторони, яка її передає.

Приєднання країни до програми ПЗМ передбачало ратифікацію «Угоди про безпеку між НАТО та країнами, які беруть участь у РЄАП та/або програмі ПЗМ». Згідно цієї Угоди, сторони погоджувалися консультуватися щодо політичних питань і питань безпеки, розширювати й інтенсифікувати політичне і військове співробітництво в Європі, усвідомлюючи, що ефективність співробітництва в цих сферах має на увазі обмін «таємною» інформацією і/або інформацією обмеженого доступу серед учасників.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Відповідальним органом при захисті таємної інформації, якою обмінюються сторони при співробітництві в рамках РСАП/ПЗМ, є Служба безпеки НАТО (NOS). Країна-партнер інформує Службу безпеки НАТО про те, який національний орган має повноваження в області безпеки інформації.

В Україні таким органом став Державний комітет зв'язку та інформатизації України. Саме на нього Указом Президента України від 27 січня 2001 р. «Про Державну програму співробітництва України з Організацією Північноатлантичного Договору (НАТО) на 2001–2004 рр.» було покладено відповідальність за реалізацію 5 розділу цієї програми, а саме «Співробітництво в галузі телекомунікаційних та інформаційних систем». У 2010 р. цей орган було перетворено на Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації, який у 2014 р. було реорганізовано та на його базі створено Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України.

Також, між НАТО та країною-партнером укладається окрема адміністративна угода по стандартах взаємного забезпечення безпеки інформації, якою обмінюються сторони і призначається офіцер зв'язку між Управлінням безпеки НАТО і національним уповноваженим органом по безпеці інформації. У травні 1998 р. на засіданні Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів закордонних справ було погоджено призначення в Київ офіцера НАТО по зв'язках з метою сприяння повномасштабній участі України в ПЗМ і вдосконалення співпраці між військовими НАТО та України в цілому.

Також варто зауважити, що відповідно до Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» забезпечення контролю за здійсненням заходів щодо захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності покладено на Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України формує та реалізує державну політику у сфері захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у межах своїх повноважень здійснює державний контроль за станом криптографічного і технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, у тому числі інформації НАТО з обмеженим доступом.

Вся інформація, якою обмінюються сторони в рамках РСАП/ПРМ, є інформацією обмеженого доступу і тільки для урядового використання. Тому її повинні отримувати тільки організації й особи, які беруть участь у цих програмах і мають з нею справу за родом своєї діяльності.

Установлення ступеня таємності документа або зниження ступеня таємності є прерогативою автора документа. На відміну від стандартів щодо захисту інформації, прийнятих в НАТО, де існує чотири рівні захисту, в мінімальних стандартах по обробці і захисту таємної інформації, якою обмінюються сторони в рамках програм РСАП/ПЗМ, опущений рівень «абсолютно таємно», що спричинено тим, що кількість абсолютно таємної інформації в НАТО є дуже обмеженою, а додаткові вимоги по безпеці в зв'язку з цим рівнем таємності не виправдано ускладнили б правила обміну інформацією між країнами-партнерами і НАТО.

Певним досягненням стала ратифікація Законом України від 12 вересня 2002 р. «Угоди про безпеку між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору», яка визначає основні вимоги щодо обміну та захисту таємною та/або конфіденційною інформацією між Україною та НАТО в рамках РСАП та ПЗМ і може стати основою прийняття відповідних документів в процесі подальшого співробітництва чи повної інтеграції України в Альянс.

Сьогодні основоположними документами, що визначають відносини між Україною та НАТО є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство.

Варто підкреслити, що саме Україна стала першою з країн-партнерів, яка виявила інтерес і внесла конкретні пропозиції стороні НАТО щодо започаткування співробітництва у сфері кібернетичного захисту. Звернення української сторони щодо започаткування співробітництва у сфері кібернетичного захисту спонукало НАТО виробити програмні основи співпраці з країнами-партнерами.

У 2008 р. в рамках Спільної робочої групи України – НАТО з питань воєнної реформи за ініціативи Служби безпеки України було започатковано створення Робочої підгрупи з питань кібернетичного захисту, що стало поштовхом для розробки концептуальних засад взаємодії між Україною та Північноатлантичним Альянсом у вказаній сфері, запровадження механізму консультацій та оперативного обміну інформацією в разі скоєння кібернетичних атак національного масштабу, розробки критеріїв оцінки кібернетичних загроз.

У 2009 р. штаб-квартира НАТО затвердила стратегічний документ «Рамки співробітництва у питаннях кібернетичного захисту між НАТО

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

та державами-партнерами», яким було закладено політико-правове підґрунтя для налагодження комплексної взаємодії та співробітництва із зацікавленими країнами-партнерами, у тому числі з Україною.

7 травня 2009 р. у штаб-квартирі НАТО (м. Брюссель) відбулись експертні консультації з питань кібернетичного захисту (Expert Consultations on Cyber Defence) під егідою СРГ ВР. Українську делегацію очолив Керівник департаменту інформаційної безпеки Апарату РНБО України С. Кандауров. До складу делегації увійшли також представники Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Генерального штабу Збройних Сил України, МНС України.

Учасники Консультацій обговорюють поточний стан розробки проекту Стратегії України у галузі кібернетичного захисту. Разом з тим, одною з тем для дискусій стало обговорення законодавчого забезпечення співпраці державного і приватного сектору в Інтернет-просторі.

Указом Президента України від 24 вересня 2014 р. № 744/2014 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності», визначено, що пріоритетним національним інтересом України у сфері зовнішньополітичної діяльності є подальший розвиток відносин стратегічного партнерства України з США, ЄС та НАТО.

Стратегія національної безпеки України декларує, що забезпечення інтеграції України до ЄС та формування умов для вступу в НАТО є пріоритетними цілями сучасної безпекової політики. На виконання зазначеного з 1 липня 2015 р. в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України на базі Державного центру захисту інформаційно-телекомунікаційних систем Держспецзв'язку розпочав свою роботу Національний центр кіберзахисту та протидії кіберзагрозам з метою забезпечення діяльності команди реагування на комп'ютерні надзвичайні події України (CERT-UA), а також проведення оцінки стану захищеності державних інформаційних ресурсів в інформаційно-телекомунікаційних системах органів державної влади.

Також слід зауважити, що Указом Президента України від 12 лютого 2016 року № 45/2016 «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2016 р.» визначено, що з метою забезпечення обміну інформацією з обмеженим доступом між НАТО та державними органами, підприємствами, установами і організаціями у Міністерстві закордонних справ України функціонує Головний центр реєстрації документів НАТО.

У державних органах та установах України, які беруть участь у виконанні програм співробітництва з Альянсом, функціонують центри реєстрації документів НАТО, на які покладено розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності в роботі з інформацією НАТО з обмеженим доступом.

Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері захисту державних інформаційних ресурсів та інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телеко-мунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у межах своїх повноважень здійснює державний контроль за станом криптографічного та технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, зокрема інформації НАТО з обмеженим доступом.

Станом на сьогодні розвиток відносин з НАТО зосереджується на досягненні максимальної взаємної сумісності у військовому та оборонному плані, створенні відповідних спільних спроможностей, реформуванні сектору безпеки і оборони.

Ключовим системним документом розвитку співробітництва з НАТО є Річні національні програми співробітництва Україна – НАТО (РНП).

Адміністрація Держспецзв'язку забезпечує виконання завдань у рамках реалізації РНП, зокрема за такими напрямками:

- інформаційна безпека у сфері криптографічного і технічного захисту інформації, що передбачає проведення планових заходів контролю за станом технічного захисту інформації НАТО з обмеженим доступом у державних органах України;
- кібернетична безпека, що передбачає взаємодію з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями в режимі реального часу через Центр реагування на комп'ютерні інциденти CERT-UA, який створений і функціонує у складі Держспецзв'язку;
- забезпечення провадження інспекційної діяльності, в тому числі проведення спостережних польотів, відповідно до Договору про звичайні збройні сили в Європі, Віденського документа 2011 р. про заходи зміцнення довіри і безпеки та Договору з відкритого неба.

Крім того, в рамках заходів партнерства НАТО представники Держспецзв'язку беруть участь у навчальних курсах з питань зв'язку, інформаційних технологій та інформаційної безпеки, які організовуються для представників НАТО і країн-партнерів.

Особливе партнерство з НАТО є невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу України, а РНП розглядається як ефективний інструмент для здійснення євроінтеграційних реформ.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Варто підкреслити, що Україна активно використовує різноманітні форуми співробітництва Україна-НАТО та РЄАП для доведення до представників країн-членів НАТО та держав-партнерів об'єктивної інформації про зовнішню та внутрішню політику нашої держави. У штаб-квартирі НАТО регулярно розповсюджуються відповідні прес-релізи, проводяться виставки, інтерв'ю та прес-конференції з офіційними делегаціями України.

Важливим елементом інформаційної діяльності є створення розділу Україна-НАТО на Інтернет-сторінці НАТО, яка відвідується значною кількістю приватних та корпоративних користувачів з усього світу (за даними інформаційної служби НАТО, понад 1000 відвідувань щоденно).

У рамках досягнутих між Україною та НАТО домовленостей було прийнято спільне рішення про створення п'яти трастових фондів для нашої держави, при цьому один із них спрямований на розвиток сучасних систем кіберзахисту відповідно до стандартів країн-членів НАТО, контрибуторами якого виступили Румунія, Естонія, Туреччина та Угорщина. Ідея створення Трастового фонду Україна-НАТО з кібербезпеки полягає в тому що його можливості дозволять надати Україні необхідну підтримку виключно для розвитку оборонних технічних можливостей (таких, як CSIRT-1), у тому числі створення лабораторій для розслідування інцидентів у кібернетичній сфері.

Основним завданням діяльності Трастового фонду є створення сприятливих умов для підвищення технічних можливостей України у сфері забезпечення кібербезпеки протягом 24 місяців, при цьому загальний обсяг фінансування становить 815 тис. євро. У квітні 2015 р. Естонія виділила на діяльність трастового фонду НАТО для підтримки кібербезпеки в Україні 100 тис. євро, решту – інші країни Альянсу. Саме через систему цього Трастового фонду країни-члени НАТО надаватимуть підтримку Україні з метою розвитку її оборонних можливостей у галузі забезпечення кібернетичної безпеки, що передбачає постачання устаткування та обладнання, програмного забезпечення, технічної допомоги, консультативних послуг та проведення навчальних тренінгів.

Отже, євроатлантичний напрямок співробітництва у сфері інформаційної безпеки є перспективним для нашої держави. Адже співпраця за цим напрямом сприятиме переходу України на нові стандарти безпеки, застосуванню нових методик та технологій, що зроблять нашу державу менш вразливою. Співробітництво з євроатлантичними структурами сприятиме також поширенню відомостей про Україну у світовому інформаційному просторі так само, як і формуванню позитивного іміджу України на світовій арені.

Формування і реалізація єдиної державної політики по забезпеченню захисту національних інтересів від загроз в інформаційній сфері, прийняття відповідних законодавчих актів, координація діяльності органів державної влади по забезпеченню інформаційної безпеки послідовно сприятимуть приведенню української національної системи інформаційної безпеки у відповідність зі світовими стандартами у даній сфері в умовах здійснення гібридної війни з російською Федерацією.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитрієва К. Україна – НАТО: співробітництво в галузі безпеки інформації [Електронний ресурс] // Centre for international security. – Режим доступу : <http://www.intsecurity.org/arhiv/arhivst26.html>.
2. Лук'яничук Р. В. Міжнародне співробітництво у сфері забезпечення кібернетичної безпеки: державні пріоритети // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. – 2015. – № 4. – С. 50–56.
3. Офіційний сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України [Електронний ресурс] // Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. – Режим доступу : <http://www.dsszzi.gov.ua>.
4. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 43.
5. Угода про співробітництво у сфері підтримки між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з підтримки та постачання (ОНПП) : від 27.04.2015 ; [ратиф. Україною 01.07.2015] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_029.
6. Указ Президента України від 24 верес. 2014 р. № 744/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 р. «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» // Офіц. вісн. Президента України. – 2014. – № 40.
7. Указ Президента України від 12 лютого 2016 року №45/2016 «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2016 р.» [Електронний ресурс] // Офіційне Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/452016-19779>.

Михайло Багмет
Аліна Кабаєва

**ДОСВІД ЧОРНОМОРСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО
РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ
І ОСВІТЯНСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ
СПРЯМОВАНИХ НА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Методологічною основою для написання статті послужили сьогоднішні Президентські рішення, Закони Верховної Ради України та ухвали Ради Національної безпеки і оборони України, а також Кабінету Міністрів України відносно стратегічного курсу по відношенню до ЄС та НАТО і, зокрема, щодо імплементації Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Безумовно враховувалися і безпекові рішення ООН, самітів ЄС і НАТО, насамперед, рішення Варшавського саміту НАТО (2016 р.), де мова велася про перспективи зміцнення системи колективної безпеки і оборони в Україні в умовах гібридної війни, нав'язаної Російською Федерацією.

Виходячи з того, що автори статті працюють в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, то в ході аналізування механізмів було залучено студентську молодь до розвитку соціокультурного і науково-освітнього середовища Південного регіону України в умовах децентралізації влади. Варто зазначити те, що такий досвід нагромаджено професорсько-викладацьким та науковим складом у кожному структурному підрозділі університету. Це неодноразово зазначалось у фундаментальному виданні «Чорноморський державний університет імені Петра Могили. Petra mea – моя твердиня», виданому у 2016 р., обсягом 504 сторінок. Саме така діяльність, як зазначалось в книзі, сприяла перетворенню університету у флагман імплементації інтеграційної політики на Півдні України. У статті ж будуть лише характеризуватися європейські та євроатлантичні напрями, які здійснювалися Інформаційним центром ЄС, Навчально-науковим центром з європейської та євроатлантичної інтеграції України та кафедрою Жана

Моне, до успіхів яких найбільш причетні автори даного матеріалу. Такий підхід обумовив формування більш чітких висновків, рекомендацій і пропозицій як для науковців, так і громадських діячів, а також студентів та й взагалі всім читачам, які зацікавлені у вирішенні оборонно-безпекової тематики України.

Вважаємо, що представлені результати можуть сприяти державним і громадським лідерам, науковцям, педагогам і культурно-освітнім працівникам не тільки ознайомитися з кращими зразками інтеграційної регіональної практики, а й значно розширити ефективність залучення студентів до розвитку регіонального соціокультурного та освітянського середовища як важливої складової національної безпеки України в умовах глобалізму.

Крім того, вважаємо, що доробки представників ЧНУ імені Петра Могили, по-перше, сприятимуть посиленню у подоланні пасивності й інертності серед значної верстви молоді і активізуватимуть в подальшому формування у неї політичної культури та вироблення активної життєвої позиції.

По-друге, це прискорить ліквідацію «інформаційного голоду» і розмитості у ході подання інформаційно-аналітичного інтеграційного матеріалу і вироблення системності у справі окреслення шляхів та етапів імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС й перспектив входу української держави до ЄС та вступу до НАТО.

По-третє, це значно розширить форми залучення студентської молоді до інформаційно-дослідницької діяльності та практичної участі у різних інтеграційних програмах, сприятиме в сьогоденних реаліях моделюванню у студентів, таких патріотичних рис, які притаманні справжнім європейським та світовим стандартам.

Що стосується більш детальної актуалізації проблеми, то варто вказати, що нині в світі, особливо після обрання Президентом США Дональда Трампа, посилюється рух відносно зменшення санкцій для Росії і послаблення уваги до України у зв'язку з анексією Криму та боротьбою із сепаратистами на Донбасі. В Європі такий курс намагаються реалізувати певні ультраправі та ультраліві сили, котрі не те що відкрито захищають Путіна, але, принаймні, не виступають проти нього. Тож хто вони?

Це Марін Ле Пен, яка підтримує Путіна. Відомо, що раніше вона отримувала від РФ мільйони євро і перед президентськими виборами у Франції, сподівається обзавестися за допомогою Росії новими багатомільйонними статками.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

Окрім вказаного лідера французьких націоналістів, таку пропутінську політику виявляє і представник крайнорізного напрямку Жан Люк Меланшон, який є і прихильником послаблення американського «гегемонізму» у світі та зменшення політичної і безпекової ролі Північноатлантичного Альянсу. Таких же поглядів дотримується і Франсуа Фійон.

У Великій Британії за скасування санкцій і підтримку російських агресій у Криму та Донбасі «виступають» представники Британської націоналістичної партії та ліві партії і, навіть, лейбористи. Вони одобрюють вихід Британії з ЄС та ратують за послаблення НАТО.

До спектру політичних партій і рухів в інших країнах Європи, які висловлюють пропутінську підтримку, схвалюють агресії РФ в Сирії, Криму та в Донбасі і відстоюють антиінтеграційні популістські наміри відносно перспектив входження України до ЄС і НАТО належать: у Німеччині – прибічники Die Linke, у Польщі – Демократичний альянс лівих, у Греції – Компартія і СИРІЗА, в Іспанії – Ліва партія Podemos, в Угорщині – партія Jobbik, у Словаччині – Ультраправа Народна партія, у Болгарії – націоналістичний рух «Атака». Як бачимо, назбирався все ж таки немалий список. Але тішить те, що більшість свідомих громадян Європи, не дивлячись на величезні фінансові зусилля проросійського пропагандистського медійного англомовного холдингу Rt, виступають проти Путінської агресії, війни і є прибічниками миру на планеті.

Вищевикладене потребує хоча б короткої інформації про ставлення громадян України до розвитку інтеграційних намірів та оборонно-безпекових заходів. Тим паче, як засвідчують результати соціологічних досліджень, здійснених Інститутом суспільної думки (США), нині в Україні почала зменшуватися кількість прихильників ЄС та НАТО в оборонній сфері. Зокрема, 35 % – заявили, що не є прибічниками НАТО та ЄС; тільки 29 % – виступають за вступ до НАТО, а ще 26 % – не визначилися, або не вбачають у цьому потреби.

Хоча є й інші результати. Так, під час соціологічного моніторингу, який здійснили у 2016–2017 рр. Центр Разумкова і Фонд Демократичних ініціатив, зазначається, що сьогодні 72 % українців підтримують наміри України щодо вступу як до ЄС, так і в НАТО.

Вірно, в цьому плані у березні 2017 р. на міжнародному круглому столі «Подолання міфів про НАТО» константувала Перший заступник Голови Верховної ради України Ірина Геращенко те, що сьогодні настрої в суспільстві щодо підтримки євроатлантичної інтеграції України неухильно зростають. Проте нам потрібно ще дуже багато працювати, аби зламати всі стереотипи стосовно НАТО.

Щодо громадської думки миколаївців з цього приводу докладно роз'яснюється в матеріалах підготовлених В. М. Ємельяновим і В. Т. Шатуном, Л. В. Калашніковою і В. О. Чорною, О. М. Штирьовим і А. О. Сокольченком.

Виходячи із інших завдань, автори цієї статті зазначають, що Україна після потрясінь Революцією Гідності, анексії Росією Криму та розв'язання гібридної війни в Донецькій і Луганській областях, потрапила у складну політико-правову, соціально-економічну, фінансову, військову та міжнародну обстановку. Внаслідок цього важливого значення набуває поглиблення шляхів щодо створення системи колективної безпеки. Важливу роль в цьому плані відіграє початок імплементації в Україні європейських і світових стандартів, цінностей та критеріїв.

Поява нових міжнародних викликів, перш за все, пов'язаних з обранням Дональда Трампа новим президентом США, наслідками референдуму в Нідерландах, Brexit у Великій Британії, уточненнями політичних курсів у Молдові і Болгарії, появи кризових явищ в Італії й Південній Кореї нагально вимагають послідовного результативного пошуку здійснення реальних кроків у імплементації як економіко-торгівельної євроінтеграційної політики, що відзначена в Угоді про асоціацію України з ЄС, так і розширення безпечових відносин України з НАТО. І важливу роль в цьому плані посідає усвідомлення молоді у необхідності такої роботи.

Чому ж саме залучення молоді до регіональних соціокультурних і освітнянських проєктів посідає вагоме значення у зміцненні національної безпеки і оборони України в умовах гібридної війни, яку нав'язала Російська Федерація?

Тому що в нинішніх глобальних умовах як ніколи від молоді залежить перемога як на фронті, так і на мирній території. І саме від усвідомленої участі студентської й учнівської молоді у різнопланових інтеграційних заходах реально залежить здійснення реформ не тільки в соціокультурних та освітніх сферах, а й досягнення фінансово-економічних та інших позитивних зрушень і військових змін, що позначиться на посиленні міжнародного авторитету Української держави в умовах глобального розвитку.

Сьогодні студенти ЧНУ імені Петра Могили разом із викладачами посилили активність щодо реалізації різних інтеграційних проєктів на замовлення Міністерства освіти і науки України, Європейської Комісії, штаб-квартири НАТО в Брюсселі, Конгресів ініціатив Східної Європи, Інституту європейського та євроатлантичного співробітництва Фондів

Конрада Аденауера, Роберта Боша, Європейської Академії Берліна та Польської Фундації Роберта Шумана. Важливе значення в цьому плані відіграє підтримка Представництва Європейського Союзу в Україні, Центру інформації та документації НАТО в Україні, Всеукраїнського громадського об'єднання «Ліга Україна-НАТО», а також Інституту Відкритого суспільства (OSI) (Будапешт, Угорщина), Вишеградського фонду для університетів Democracy in Transition, «Political Mechanisms Providing «Green Economy» in Germany: German Experience for Mykolaiv (Ukraine)», Фонду міжнародної солідарності за участі ООН та Фундації менеджерських ініціатив (м. Люблін, Польща), проекту ОБСЄ «Допомога у соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям збройних сил України, проекту Україна-Норвегія, Україна-НАТО з професійної перепідготовки звільнених у запас кадрових військових Збройних сил України та інших силових структур, членів їх сімей та сприяння працевлаштуванню, партнерами якого були Міністерство іноземних справ Королівства Норвегія, трастовий фонд НАТО: «Партнерство заради миру», міжнародний фонд соціальної адаптації, благодійна організація «Конверсія військових кадрів».

Окремо зазначимо, що у 2016 р. в ЧНУ імені Петра Могили розгорнулася робота з підготовки заявок до Рамкової програми наукових досліджень та інновацій ЄС «Горизонт – 2020» з проблем охорони здоров'я, захисту довкілля та покращення добробуту, а також до програми Еразмус + за напрямом «Жан Моне» під назвою: «Залучення студентської молоді України до здійснення інформаційної і науково-дослідної публічної інтеграційної політики в умовах створення колективної безпеки».

Але, мабуть, найбільше значення в цьому плані зайняли перемоги проектів на конкурсі у 2017 р., який оголосило Міністерство освіти і науки України під назвами: 1) «Реалізація євроінтеграційної політики України шляхом залучення до цього процесу громадянського суспільства в умовах необхідності зміцнення національної безпеки»; 2) «Ефективне функціонування та розвиток регіонального соціокультурного середовища в умовах децентралізації як запорука національної безпеки України».

Як правило, до виконання вказаних проектів та інших чисельних заходів завжди залучалися десятки осіб із числа досвідчених фахівців, політиків, громадських діячів, педагогів, молодих науковців та студентів. Серед них: є доктори наук з державного управління, політології, історії, філософії, кандидати наук як з вище перерахованих спеціальностей, так і з економіки, соціології, юриспруденції, психології і педагогіки, а також докторанти, аспіранти, наукові співробітники та сту-

денти із Інституту державного управління і факультетів політичних і економічних наук, соціології та юридичного факультету. Саме така масовість спостерігалась і під час проведення у грудні 2016 р. молодіжного наукового симпозіуму, присвяченому ролі НАТО у створенні в Україні колективної системи безпеки і оборони в умовах гібридної війни з Російською Федерацією. Основні матеріали з цього симпозіуму друкуються у цьому виданні.

В цілому широкомасштабна реалізація всіх інтеграційних заходів завжди забезпечувала якісне виконання поставлених завдань, рекомендацій для державних установ і громадських відомств та пропозицій з метою посилення інформаційно-наукової інтеграційної діяльності в усіх навчальних закладах України, насамперед там, де діють Інформаційні центри ЄС, кафедри Жана Моне та відділення Української асоціації європейських студій, центри політичних і соціологічних досліджень та інші ресурсні клуби і громадські об'єднання інтеграційного спрямування, в тому числі і члени «Ліги Україна – НАТО».

Плідні досягнення не один раз відзначалися перемогами та отриманням нових грантів для стажувань і проходженнями практик студентами й викладачами університету в країнах ЄС та НАТО, запрошеннями на міжнародні форуми, наукові конференції та інші зібрання, де розглядалися різні інтеграційні проблеми.

Так, знаменним міжнародним досягненням стали високі здобутки у 2014 і 2015 рр. на IV та V Конгресах ініціатив Східної Європи (м. Люблін, Республіка Польща), де ЧНУ імені Петра Могили отримав 3 дипломи переможців на інтеграційну тематику, а також позитивне схвалення та отримання почесних нагород за якісну інтеграційну діяльність у березні 2016 р. у м. Тернополі під час зібрання представників Інформаційних центрів ЄС за участю тодішнього голови Представництва Європейського Союзу в Україні, посла Яна Томбінські.

Нагромаджений досвід ЧНУ імені Петра Могили у сфері залучення студентів до імплементації публічної євроінтеграційної політики отримав схвалення і під час проведення загальноукраїнської відеоконференції під керівництвом голови Представництва ЄС в Україні у лютому 2016 р. Тоді у дискусії із актуальних євроінтеграційних та євроатлантичних питань взяли участь крім представників ЧНУ імені Петра Могили також науковці і студенти Білоцерківського національного аграрного університету та Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Досить ефективним в цьому плані став і дискурс, який відбувся у травні 2015 р. під час молодіжного сту-

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

дентського круглого столу, присвяченого Дням Європи в Україні на тему: «Євроінтеграційні доробки Чорноморського національного університету імені Петра Могили».

Позитивними наслідками даного круглого столу стало опублікування оригінального збірника під назвою «Студентські наукові студії», в якому було зібрано 17 ґрунтовних статей з роздумами молоді про євроінтеграційну та євроатлантичну суть та необхідність активізування різнопланових кроків з метою прискорення імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС і можливого вступу до НАТО.

Під час проведення різнопланових інтеграційних заходів та написання нових проєктів в центрі уваги завжди були застереження пов'язані із обґрунтуванням необхідності посилення системи колективної безпеки під час гібридної війни та застереження від інших агресій в умовах глобалізму.

Виходячи з того, що європейські та світові стандарти і цінності стали важливим здобутком не лише Європи, а й усього людства, то автори статті висловлюють таку робочу гіпотезу, яка базується на припущенні того, що орієнтація українців на широкомасштабне впровадження європейських і світових стандартів сприятиме поліпшенню соціально-економічного стану, демократичних політико-правових засад і норм та посилить ефективність у боротьбі з корупцією. Все це сприятиме припиненню гібридної війни і забезпечить мир на планеті.

Таким чином, матеріали статті і отримані наукові результати відносно подальшого розроблення теоретико-методологічних засад мають як наукову, так і прикладну значимість.

Але варто звернути увагу всіх спеціалістів, які беруть участь у дискурсі з інтеграційної проблематики на те, що сьогодні, коли тривають агресивні дії на Донбасі та ще й не повернений анексований Крим необхідно розширювати проведення різнопланових інтеграційних заходів та роз'яснювати громадськості, зокрема студентській молоді те, що нинішній курс на Асоціацію України з ЄС стосується перш за все проблем економіки й торгівлі. Питання ж гуманітарної сфери будуть вирішуватися на наступних євроінтеграційних етапах. Але це не означає те, що нині не є актуальними проблеми структурно-функціональних моделей формування і реалізації комплексної публічної інтеграційної політики в умовах децентралізації влади в Україні. Тому сьогодні варто посилювати діяльність серед студентів, майбутніх представників нової генерації, які будуть працювати в різних державних, кооперативних та приватних сферах як до впровадження імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС, так і перспективних намірів відносно вступу до НАТО.

Гадаємо, що окреслення нових інтеграційних орієнтирів, довготривалих ефективних цілей і завдань далі будуть базуватися на вивченні суспільної думки громадян України відносно ставлення до імплементації як положень Угоди про асоціацію України з ЄС, та розширення взаємовідносин України з НАТО. Як ці наміри варто реалізовувати міститься у практикуму, підготовленому представниками ЧНУ імені Петра Могили під назвою «Соціологічні дослідження проблем євроінтеграції та європейських студій в Україні».

Сподіваємося, що в здійсненні уточнень інтеграційних векторів, запровадженні конкретних засобів, механізмів й інструментаріїв особливу роль зможе відіграти ознайомлення керівників державних, комунальних, приватних організацій з результатами соціологічних досліджень, в організації і проведенні яких можуть брати участь студенти ЧНУ імені Петра Могили. І найкращими порадиниками, як залучати студентів до здійснення моніторингів можуть стати соціологи, які працюють в усіх університетах. Для цього варто запроваджувати в кожному навчальному закладі читання спеціальних курсів і методик. Це стане справжньою модернізацією у сфері активного залучення молоді до здійснення інформаційно-наукової європейської та євроатлантичної інтеграційної діяльності. Що стосується подальших інтеграційних намірів ЧНУ імені Петра Могили, то ВНЗ, будучи флагманом інтеграційної діяльності, і надалі планує розширювати фронт такої роботи. Яскравим показником є модернізація залучення студентської молоді до імплементації інтеграційних планів України щодо ЄС та НАТО.

Наприклад, у найближчі роки планується провести:

1. Науково-практичні конференції із згаданої тематики. Для участі будуть запрошені керівники університету і виконавчих органів державної влади і місцевого самоврядування, активісти громадських об'єднань, викладачі та студенти. Важливими завданнями таких заходів будуть проголошення намірів щодо створення Співпраці науковців і студентів України, які присвячують свою діяльність інформаційній, науково-дослідній інтеграційній проблематиці.

2. Цикли інтерактивних семінарів, присвячених залученню студентів до інформаційно-наукової європейської та світової інтеграційної політики України. На таких семінарах у присутності відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, політиків і державних службовців, активістів громадського руху та студентів будуть представлені і обговорені наміри і результати організаторів інтеграційних проектів за програмою Жана Моне, членів Інформаційного центру ЄС та Навчально-

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

наукового центру з європейської та євроатлантичної інтеграції України, різних кафедр і структурних підрозділів університету.

3. Засідання дискусійних клубів по обговоренню наукових книг і методичних рекомендацій підготовлених професорсько-викладацьким складом ЧНУ імені Петра Могили на інтеграційну проблематику. До роботи цих дискусійних клубів будуть запрошені студенти Миколаївської, Херсонської, Одеської і Кіровоградської областей з метою ознайомлення з євроінтеграційними доробками, які містяться у науковій бібліотеці ЧНУ імені Петра Могили.

4. Проведення дискурсів на інтеграційну проблематику в рамках науково-методичних щорічних конференцій «Могилянські читання». До участі у них будуть запрошені студенти різних факультетів і спеціальностей не тільки свого університету, а й з інших навчальних закладів міста Миколаєва, а також Workshop для студентів ЧНУ імені Петра Могили з метою набуття професійних навиків та працевлаштування молодих спеціалістів.

5. Тренінги з метою ознайомлення з досвідом країн ЄС по здійсненню професійного розвитку і працевлаштування молодих спеціалістів та набуття навиків учасниками заходу у справі власного працевлаштування і ведення бізнесу.

Зусилля учасників всіх заходів будуть спрямовані на об'єктивне оцінювання як досягнень ЧНУ імені Петра Могили, так і окреслення подальших оптимальних напрямків здійснення освітянських реформ, адаптованих до європейських та світових стандартів, а підсумки завжди відображатися у телевізійних новинах, спеціалізованих випусках «Вісника» і друкуванні статей у наукових збірниках та молодіжних наукових журналах «Студентські наукові студії» ЧНУ імені Петра Могили.

Вважаємо, що виконання названих запланованих заходів та намірів збагатить досвід не тільки представників ЧНУ імені Петра Могили, а стимулюватиме професорсько-викладацький та науково-допоміжний склад, студентів всієї України у здійсненні нових досягнень в імплементаванні європейських і світових стандартів у різних сферах суспільного буття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Радбезу ООН по Донбасу [Електронний ресурс] // Видавничий дім «МЕДІА-ДК». – 2017. – 3 лютого. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/world/countries/rishennja-radbezu-onn-po-donbasu-rosija-povinna-vivesti-svoji-vijska-583737.html>.

2. Горбунова О. Аби розвінчати міфи про НАТО, розширюватимемо інформаційну кампанію // О. Горбунова. – Голос України. – 2017. – 30 березня.
3. Ромашкіна О. Маємо зламати стереотипи щодо НАТО на всіх майданчиках // О. Ромашкіна. – Голос України. – 2017. – 29 березня.
4. Палагнюк Ю. В. Державна інтеграційна політика України: теорія, методологія, механізми // Ю. В. Палагнюк. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2014. – 392 с.
5. Сорока С. В. Механізми взаємодії уряду і парламенту в процесі державного управління: досвід країн Європейського Союзу та українська практика // С. В. Сорока. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 421 с.
6. Сучасні інтеграційні проблеми: європейський досвід та українські реалії / За редакцією М. О. Багмета, С. В. Матяж. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. – 168 с.
7. Інтеграційні доробки Чорноморського державного університету імені Петра Могили // Депонована монографія. – К. : ДНТБ України. – 2015. – 336 с.
8. Зв'язки ЧДУ імені Петра Могили (м. Миколаїв, Україна) із партнерами Республіки Польща. – Миколаїв, 2014. – 86 с.
9. Чорноморський державний університет імені Петра Могили. *Petra mea* – моя твердиня: [ювілейне видання до 20-річчя навчального закладу] Редакційна колегія: Клименко Л. П. (голова), Багмет М. О., Беглиця В. П. (заступники голови), Андреев В. І., Котляр Ю. В., Міронова І. С., Міцкевич Н. В., Тригуб О. П., Трунов О. М., Тимофеев С. П., Кабасва А. І. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – 2016. – 504 с.
10. Мейжис І. А., Калашнікова Л. В. Соціальні виміри реформування системи освіти (на прикладі Півдня України). – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – 144 с.
11. Соціологічні дослідження проблем євроінтеграції та європейських студії в Україні. Методичні рекомендації / Укладачі: В. К. Коробов, Л. А. Ляпіна, О. С. Орцева, Н. В. Рожанська, В. О. Чорна. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. – 100 с.
12. Багмет М. О. Реалізація проекту «Наукове забезпечення впровадження європейських соціальних стандартів у Південному регіоні України» // Наукові праці: науково-методичний журнал. Серія «Політологія». – Вип. 192. – Т. 204. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 15–20.
13. Джердж С. Ф. Укріплення безпеки держави та реформування суспільства як наслідки 20-річного співробітництва України з НАТО // Наукові праці: науково-методичний журнал. Серія «Політологія». – Вип. 192. – Т. 204. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – С. 112–118.
14. Гуцалова М. В. Моделі молодіжної політики в країнах Європейського Союзу // Наукові праці: науково-методичний журнал. Серія «Політологія». – Вип. 218. – Т. 230. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – С. 18–21.
15. Шатун В. Т. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція // Наукові праці: науково-методичний журнал. Серія «Політологія». – Вип. 218. – Т. 230. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – С. 60–67.

*Людмила Калашнікова
Вікторія Чорна*

БЕЗПЕКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

З моменту формування теорії та практики національної безпеки її провідними пріоритетами є збереження цілісності держави, підвищення економічного благополуччя населення, конкурентоспроможності вітчизняної продукції, налагодження партнерських й добросусідських відносин з іншими країнами, регіональними структурами. З позиції соціології ризику проблеми безпеки функціонування та розвитку соціокультурного середовища регіону пов'язані як з соціально-економічною нерівністю розвитку, так і з нерівномірністю розподілу загроз й небезпек між регіонами України та окремими поселенськими структурами всередині них. Для оцінки стану й рівня регіональної безпеки переважно використовуються об'єктивні показники, засновані на статистичних даних, з переважанням власне економічних критеріїв. Показники ж, які можна віднести до «людського вимірювання» регіону використовуються значно рідше. Але аналіз соціальної ситуації не буде повним без інформації про те, яким чином вона сприймається й оцінюється населенням територіальних регіональних спільнот.

У предметних межах політичної й соціологічної науки регіон розглядається як один з рівнів загального й особливого у прояві соціальних, соціокультурних процесів, функціонуванні соціальних інститутів, в характері рефлексії їх продуктивності у свідомості територіальної спільноти, а також у наявності особливостей її самоідентифікації. Регіональна самосвідомість включає в себе не лише ототожнення з конкретною територіальною спільнотою, а й диференціацію щодо світоглядних позицій жителів різних регіонів. Іншими словами, у відповідності до соціологічної специфіки регіон варто визначати як суб'єкт соціально-економічного управління, що сформований у визначених адміністративних межах у відповідності до природних, географічних, національно-культурних й господарських умов існування територіаль-

но поселенської спільноти, яка характеризується економічною, політичною, соціокультурною цілісністю.

Метою цієї статті є спроба охарактеризувати стан безпеки функціонування й розвитку Миколаївської області як частини Південного регіону з урахуванням світогляду індивідів, системи їх ціннісних орієнтацій, тривог й страхів.

До числа суб'єктивних критеріїв оцінки стану безпеки автори віднесли індекс тривожності, страху, схильності до ризику, незахищеності, довіри та впевненості у майбутньому.

Індекс тривожності як індивідуальна соціально-психологічна особливність особистості, яка детермінована слабкістю нервових процесів, особливостями темпераменту й виявляється визначеним рівнем тривоги, схильності переживати тривожний стан, пов'язаного з її сприйняттям й оцінками різного роду подій соціального буття.

Індекс страху визначається усвідомлення імовірності настання події, що несе завідомо негативний вплив на життя особистості.

Індекс незахищеності є загальним показником динаміки масових настрів населення, що відображає стан діяльності правоохоронних органів, прокуратури, судових структур, містить такі складові, як: рівень занепокоєння проблемою беззаконня, свавілля правоохоронних органів щодо подій, які відбуваються у країні; побоювання людей щодо можливості стати жертвою беззаконня та свавілля правоохоронних, судових органів, прокуратури; рівень захищеності людей від подібних ситуацій.

Індекс довіри та впевненості у майбутньому характеризує певний стан психологічного внутрішнього спокою людини, що проявляється за відсутності подразників та переживань.

Схильність до ризику (ризикованість) – властивість особистості, що виражається у постійному прагненні використовувати нові можливості, які відриваються світом. У складі ризикованості варто виділити психологічну готовність до ризику, пов'язану з усвідомленням загрози своїй тілесній недоторканності; соціальну – визначену прагненням діяти у незвичний спосіб, незважаючи на штампи або схвалення інших; фінансову – взаємопов'язану з витратами за наслідки ризику.

Для виявлення стану безпеки регіону науковцями кафедри соціології ЧНУ імені Петра Могили в грудні 2016 р. було проведено соціологічне дослідження. Вибірка багатоступенева репрезентативна за віком, статтю та місцем проживання респондентів (перший щабель – відбір районів, другий – відбір вулиць, третій – відбір одиниць спостереження). У ході дослідження було опитано 400 мешканців міста Миколаєва (з них віком 18–29 років – 20,3 %, 30–45 років – 33,8 %, 46–59 років – 24,8 %, 60 років і старше – 21,3 %; 46 % чоловіків і 54 % жінок; жите-

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

лів Центрального району – 28,3 %, Заводського – 26,5 %, Інгульського – 27,8 %, Корабельного – 17,5 %).

Аналіз отриманих емпіричних даних дозволив здійснити оцінки індексу тривожності. Так, відповідаючи на запитання «Чи відчуваєте Ви себе у безпеці?», лише 18,8 % респондентів зазначили, що «так», натомість інші обрали варіанти відповіді «ні» – 65,0 % або ж «важко відповісти» – 16,2 %. У віковому розрізі у своїх оцінках більш оптимістичніша молоді, з віком рівень тривожності збільшується.

Таблиця 1

Оцінка рівня тривожності городян (розподіл за віком)

		Вік респондентів, %				Разом
		18–29 років	30–45 років	46–59 років	60 років і старше	
Чи відчуваєте Ви себе сьогодні у безпеці?	Так	33,3	16,3	10,1	18,8	18,8
	Ні	44,4	63,0	74,7	76,5	65,0
	Важко відповісти	22,2	20,7	15,2	4,7	16,2

Оцінка рівня безпеки неможлива без аналізу сутнісного наповнення змісту поняття «безпека держави». Для більшості опитаних жителів міста безпека держави асоціюється з економічною стабільністю, територіальною цілісністю й незалежністю, захистом від військових загроз, небезпек життєвоважливим інтересам громадян.

Таблиця 2

**Розподіл відповідей респондентів щодо зміст поняття
«безпека держави»**

		Разом, %
Продовжіть твердження «Безпека держави – це, у першу чергу, ...»?	захист від зовнішніх військових загроз	10,8
	захист територіальної цілісності та незалежності	11,2
	економічна стабільність	12,5
	захист від тероризму	2,0
	захист від втручання у внутрішні справи держави інших країн	2,2

Колективна монографія

	захист життєвоважли- вих інтересів громадян	6,8
	боротьба з корупцією	2,8
	забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки	0,2
	всі вище зазначені варіанти	46,5
	важко відповісти	5,0

Щодо загроз для безпеки держави, містяни впевнені, що зовнішні й внутрішні загрози є однаково небезпечними (62,2 % опитаних). Лише 11,2 % респондентів звертають увагу на небезпеку зовнішніх загроз, у той час як 18,2 % – акцентовано оцінюють внутрішні загрози. Серед зовнішніх джерел небезпек найбільше занепокоєння у миколаївців викликає Росія, найменше – Європейський союз.

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів щодо зовнішніх загроз безпеці України

		Так	Скоріше так, ніж ні	Скоріше ні, ніж так	Ні	Важко від- повісти
Чи існує сьогодні загроза для безпеки України з боку ...	Міжнародно- го тероризму	25,0	28,3	25,3	11,0	10,5
	Росії	38,5	27,2	13,2	12,2	8,8
	НАТО	10,8	18,2	33,2	20,5	17,2
	США	11,8	16,0	35,8	21,8	14,8
	Європейсь- кого Союзу	7,0	13,0	36,2	27,0	16,8
	Інших країн, організацій	3,2	8,8	17,5	17,0	53,5

Неоднозначність розподілу відповідей респондентів стосовно зовнішньополітичних орієнтацій прийнятих для України (див. табл. 4) свідчить, у першу чергу, про несформованість громадської позиції у цьому питанні, зокрема про низький рівень інформованості населення стосовно переваг чи недоліків вступу України до міжнародних організацій, об'єднань, альянсів. До того ж, отримані дані свідчать про таку

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

соціальну тенденцію – з віком кількість тих, хто відстоює позиції незалежної зовнішньополітичної стратегії розвитку нашої держави, значно збільшується. Молоді люди віком 18–29 років більше налаштовані на Євроінтеграцію, ніж зрілі люди й особи пенсійного віку.

Рейтинг особистісних страхів респондентів (див. табл. 5) очолюють побоювання за здоров'я близьких, можливу бідність та зубожіння, тривоги щодо життя нащадків, невизначеність майбутнього, безвихіддя, страхи щодо можливого погіршення власного здоров'я, беззахисності перед владою. Кількість респондентів, що не відчують страхів становить 0,3 % опитаних, що знову ж є твердженням наявності високого рівня тривожності у регіональному соціумі.

Таблиця 4

Віковий розподіл зовнішньополітичних орієнтацій респондентів

		Вкажіть Ваш вік				Разом, %
		18–29 років	30–45 років	46–59 років	60 років і старше	
Яка зовнішньополітична орієнтація є найбільш прийнятною для України сьогодні?	Позаблоковий статус	10,0	20,3	25,7	20,8	19,6
	Приєднання до НАТО	14,5	11,9	7,3	12,5	11,4
	Приєднання до системи колективної безпеки країн СНД	12,2	14,0	18,4	16,7	15,3
	Вступ до ЄС	30,0	21,0	17,4	20,9	21,9
	Важко відповісти	33,3	32,9	31,2	29,2	31,7

Таблиця 5

Рейтинг особистісних страхів респондентів

	Разом, %
Говорячи про повсякденне життя, що, у першу чергу, непокоїть Вас, викликає страх?	1. Здоров'я близьких
	2. Страх за дітей, онуків
	3. Бідність, зубожіння
	4. Власне здоров'я
	5. Страх перед терактами, аваріями
	6. Загроза втрати роботи
	21,3
	13,1
	13,7
	10,5
	5,0
	5,2

Колективна монографія

	7. Беззахисність перед владою	8,6
	8. Невизначеність майбутнього, безвихіддя	11,4
	9. Відсутність можливості реалізувати себе	4,1
	10. Одинокість, покинутість	1,8
	11. Погіршення відносин в родині	1,6
	12. Дії ворогів, заздрості	1,0
	13. Безцільність життя	1,1
	14. Страх смерті	1,4
	15. Інше	0
	16. Нічого не викликає страху, тривоги	0,3

На рівні держави особливе занепокоєння опитаних містян викликає нестабільність соціально-економічної ситуації в країні, а також зростання злочинності й загроза військового нападу з боку інших держав (див. табл. 6). Отримані дані корелюють з оцінками респондентів щодо короткострокових перспектив розвитку ситуації в країні на найближчі 5 років. Отже, індекс впевненості у майбутньому доволі низький зважаючи на те, що 54,5 % опитаних городян «впевнено» або «скоріш впевнено, ніж ні» говорять про можливе погіршення ситуації у державі протягом найближчого часу (див. табл. 7).

Таблиця 6

Рейтинг тривог й занепокоєнь респондентів на рівні держави

		Разом, %
Якщо говорити про ситуацію в країні, що з переліченого, у першу чергу, викликає у Вас особисто тривогу та занепокоєння?	1. Підвищення цін, бідність людей	23,9
	2. Загроза військового нападу інших держав	10,2
	3. Загроза громадянської війни	7,6
	4. Загроза масового безробіття	9,4
	5. Забруднення екології, стихійні лиха	1,4
	6. Міжнаціональні конфлікти	3,0
	7. Зростання тероризму	3,1
	8. Економічна криза, спад виробництва	11,1
	9. Зростання злочинності	12,4
	10. Втрата духовності, національних традицій, культури	2,5
	11. Зниження народжуваності	0,8
	12. Розростання корупції та безвладдя	8,1
	13. Посилення міграційних процесів	0,6

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

	14. Масові епідемії, поширення наркоманії, СНІДу	3,3
	15. Маніпулятивний вплив ЗМІ	1,8
	16. Техногенні катастрофи (аварії, пожежі, вибухи тощо)	0,8
	17. Інше	0
	18. Нічого не викликає страху, тривоги	0,1

Така невпевненість у майбутньому детермінується, у першу чергу, низьким рівнем довіри до державних інституцій влади, що виступають у ролі гарантів як безпеки функціонування та розвитку соціокультурного середовища регіонального соціуму, так і національної безпеки.

Найбільше сьогодні городяни довіряють збройним силам України, покладають сподівання на місцеві органи влади, національну та патрульну поліцію, засоби масової інформації, громадські організації, освітні заклади, волонтерські рухи. На превеликий жаль, найнижчий рівень довіри виявляють по відношенню до політичних партій, Кабінету Міністрів, Верховної Ради, Президента України (див. табл. 8).

Щодо оцінки схильності респондентів до ризику, зазначимо, що певною мірою ризикованість характеризується готовністю до соціальних (прагнення діяти у незвичний спосіб, незважаючи на штампи або схвалення інших) та фінансових наслідків ризикованих подій (взаємопов'язану з витратами за негативні наслідки ризику). Власне, аналізуючи відповіді респондентів на запитання стосовно їх готовності застрахувати себе від можливого настання небезпек та загроз, було виявлено, що відповіді «так» дало 16,5 % опитаних, «скоріше так, ніж ні» – 21,3 %. Проте така їх позиція залежить й від рівня довіри до страхових організацій як таких, що гарантують, принаймні, фінансовий захист від негативних наслідків настання небезпек.

Таблиця 7

**Відповіді респондентів на запитання
«На Вашу думку, наскільки імовірною є поява у країні впродовж
наступних 5 років зазначених проблем?», %**

	Настануть	Скоріше настануть	Скоріше не настануть	Не настануть	Важко відповісти
1. Міжнародні конфлікти з іншими країнами	18,0	36,5	27,8	7,5	10,3

Колективна монографія

2. Активізація військових дій в Україні	24,8	41,3	17,8	5,8	10,5
3. Посилення регіональних відмінностей	17,5	28,0	28,8	10,8	15,0
4. Екологічні проблеми, стихійні лиха	16,0	30,8	30,5	8,5	14,3
5. Проблеми зі здоров'ям, труднощі отримання ліків чи кваліфікованої допомоги	23,3	43,8	19,5	3,8	9,8
6. Зростання рівня злочинності	43,0	35,8	10,8	2,0	8,5
7. Конфлікти всередині країни на політичному, національному чи релігійному ґрунті	33,5	37,0	16,5	3,8	9,3
8. Зниження рівня життя населення	46,3	32,0	11,8	3,5	6,5
9. Знецінення вищої освіти	23,0	38,3	21,5	6,0	11,3
10. Соціокультурне, духовне зубожіння нації	15,8	31,3	32,0	6,8	14,3
11. Конфлікти у сім'ї, розрив відносин з близькими	6,8	20,3	35,0	19,3	18,8

Говорячи про ризикованість населення в цілому, зауважимо, що навіть найпрогресивніша група населення (молодь у віці 18–29 років) не готова ризикувати заради досягнення власних цілей, не маючи впевненості у позитивності кінцевого результату дій, про це свідчать отримані дані – майже 40 % опитаних молодих осіб не бажають ризикувати нічим і не за яких умов, а якщо і висловлюють бажання ризикнути, то готові пожертвувати лише місцем постійного проживання (див. табл. 9).

Таблиця 8

Довіра респондентів до соціальних інститутів держави

	Ціком довіряю	Скоріше довіряю, ніж не довіряю	Скоріше не довіряю, ніж довіряю	Зовсім не довіряю	Важко відповісти
1. Президентів України	1,8	18,0	34,8	44,3	6,3
2. Верховній Раді України	1,5	11,5	34,5	47,8	4,8
3. Кабінету Міністрів України	1,8	10,8	33,3	49,3	5,0
4. Політичним партіям	1,3	9,3	35,3	48,0	6,3
5. Облдержадміністрації	2,8	20,5	31,8	37,0	8,0
6. Міському голові	7,0	26,5	30,3	29,8	6,5
7. Міській раді	5,8	21,8	35,3	29,8	7,5
8. Національній поліції	3,5	21,5	32,0	35,8	7,3

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

9. Патрульний поліції	5,5	25,5	29,0	32,3	7,8
10. Збройним силам України	12,8	31,3	24,0	25,8	6,3
11. Українським ЗМІ	3,3	23,8	30,5	34,5	8,0
12. Російським ЗМІ	2,5	11,0	27,3	47,0	12,3
13. Громадським організаціям	3,8	30,3	30,3	24,5	11,3
14. Освіті	8,0	42,5	22,8	19,3	7,5
15. Військовим волонтерам	7,3	33,5	27,3	23,3	8,8
16. Страхувим кампаніям	3,3	13,5	32,5	36,3	14,5

Таблиця 9

Оцінка схильності до ризику молоді 18–29 років

		Разом, %
Чим Ви готові ризикнути заради досяг- нення власних цілей?	1. Власним життям	3,9
	2. Здоров'ям	3
	3. Благополуччям	0,9
	4. Сім'єю	1,5
	5. Стосунками з коханою людиною	3,3
	6. Дружною	3
	7. Зміною місця постійного проживання	22,2
	8. Кар'єрою	5,7
	9. Всім, якщо ризик виправданий	9,6
	10. Не готовий(а) ризикувати, не маючи впевненості у позитивному кінцевому результаті	39,6
	11. Інше	0
	12. Важко відповісти	7,4

Окрім того, лише 12,1 % опитаної молоді готова ризикнути власним життям та благополуччям заради щастя інших (див. табл. 10).

Таблиця 10

Розподіл відповідей молоді стосовно готовності до ризику

		Разом, %
Чи готові Ви ризикувати власним життям та благополуччям заради щастя інших?	1. Так	12,1
	2. Дивлячись в якій ситуації	42,5
	3. Ні	36,2
	4. Важко відповісти	9,3

Узагальнюючи зазначимо, що систематизація оцінок отриманих суб'єктивних якісних показників безпеки життєдіяльності регіональ-

ного соціуму свідчить про наявність низького рівня особистісної безпеки городян. Проте висловлюємо надію на те, що розробка концепції та методології соціологічного моніторингу суб'єктивної оцінки загроз безпеці життєдіяльності особистості як на регіональному, так і на загальнодержавному дозволить адекватно відображати репрезентативні дані про стан особистісної безпеки з урахуванням соціально-психологічних особливостей окремих індивідів, їх світогляду, системи ціннісних орієнтацій, рівня ситуативного занепокоєння, усвідомлення рівня захищеності. У сучасному українському суспільстві наявні всі необхідні структурні елементи для створення системи постійно діючого соціологічного моніторингу загроз безпеці життєдіяльності як важливого елементу системи державного стратегічного управління, проте для практичного вирішення проблем його організації та проведення, з одного боку, необхідно об'єднати ресурси та можливості державних, академічних й приватних структур, з іншого активізувати громадськість, яка повинна активно приймати участь у вирішенні проблем забезпечення безпеки функціонування та розвитку як регіонального соціуму, так і українського суспільства в цілому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України : Аналітична доповідь / О. О. Резнікова, В. Ю. Цю-кало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін. – К. : НІСД, 2015. – 58 с.
2. Мозговая А. В., Шлыкова Е. В. Региональная безопасность как объект социологического мониторинга // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия : Социология. – 2016. – Т. 16. – № 4. – С. 830–843.

Володимир Ємельянов
Володимир Шатун

ЗМІНИ В УЯВЛЕННЯХ МЕШКАНЦІВ МИКОЛАЇВЩИНИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Дослідження громадської думки миколаївців стосовно шляхів зміцнення обороноздатності України в Миколаївській області здійснюють у Миколаєві:

- Центр по вивченню громадської думки «Наваль-Експерт»;
- у структурі ЧНУ ім. Петра Могили (далі ЧНУ ім. П. Могили) дослідження громадської думки мешканців Миколаєва й області протягом 10 останніх років проводять Миколаївський центр соціологічних досліджень, утворений на базі факультету соціології, та Інститут державного управління, професорсько-викладацький склад якого вивчає ставлення студентів, держслужбовців та військовослужбовців до інтеграційних і безпекових питань.

Дослідження громадської думки жителів Півдня України (у тому числі миколаївців) щодо варіантів забезпечення безпеки України здійснюють:

- Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова – провідний недержавний аналітичний центр України, який готує коментарі з актуальних проблем державної політики, соціологічні дослідження за регіональним розподілом;

- Соціологічна група «Рейтинг» – недержавна, незалежна дослідницька організація, яка спеціалізується на проведенні усіх видів соціологічних досліджень, надає інформацію щодо громадської думки у Миколаївській області з багатьох питань, у тому числі – питань безпеки;

- Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» – аналітична і просвітницька громадська організація.

У цьому дослідженні наведено аналіз результатів опитувань громадської думки упродовж останніх 10 років (деякі звіти охоплюють період до 20 років) з інтервалом в один рік, а в 2014–2017 роки дослідження з відомих причин проводились декілька разів на рік.

Результати опитувань розподілені на три групи за такими напрямками:

- уявлення громадян щодо наявності загроз національній безпеці України;
- оцінка громадянами основних загроз національній безпеці України;
- найбільш поширені варіанти зміцнення обороноздатності України.

1. Уявлення громадян щодо наявності загроз національній безпеці України

Таблиця 1

1.1. Чи відчуваєте Ви себе сьогодні у безпеці? (%)

Дата	Квітень 2008 р.	Грудень 2016 р.	Лютий 2017 р.
Респонденти	Жителі Миколаївської області	Жителі міста Миколаєва	Студенти Інституту державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Кількість опитаних	440	400	188
Дослідницькі організації	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Центр соціологічних досліджень ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Так	14	19	13
Ні	67	65	48
Важко відповісти	19	16	34

Таблиця 2

1.2. Чи існує загроза національній безпеці України? (%)

Дата	Травень 2009 р.	Березень 2009 р.	Листопад 2009 р.	Вересень 2016 р.
Респонденти	Військові Миколаєва	Жителі області	Студенти Миколаєва	Студенти ІДУ
Кількість опитаних	378	428	261	193
Дослідницькі організації	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Так	57	52	51	87
Ні	26	18	12	3
Важко відповісти	17	30	37	10

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

Таблиця 3

1.3. Як Ви оцінюєте позицію Росії в конфлікті на сході України?
(регіональний розподіл, %)

	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Росія – держава-агресор, сторона конфлікту	94	85	45	49	49
Росія не причетна до подій на сході України, не є стороною конфлікту	1	2	19	27	25
Важко відповісти	5	13	36	24	26

Дослідницька організація – Центр Разумкова. Опитування проведено у лютому 2016 р. у всіх регіонах України, за винятком Криму й окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2021 респондент.

2. Оцінка громадянами основних загроз національній безпеці України

Таблиця 4

2.1. Що є найбільшою загрозою для національної безпеки України? (рейтинг)

Дата	Березень 2009 р.	Травень 2009 р.	Листопад 2009 р.	Вересень 2016 р.
Респонденти	Жителі Миколаївської області	Військові міста Миколаєва	Студенти міста Миколаєва	Студенти Інституту державного управління
Кількість опитаних	428	378	261	193
Дослідницькі організації	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
США	2	2	3	5
Росія	6	7	6-7	1
Інші країни світу	7	6	6-7	6
НАТО	3	5	4	7
Українська влада	1	1	1	2-3
Міжнародний тероризм	4	4	2	2-3

Протистояння між різними регіонами України	5	–	5	4
--	---	---	---	---

Таблиця 5

2.2. Які загрози є найбільш небезпечними для народу України? (%)

Дата	Грудень 2016 р.	Лютий 2017 р.
Респонденти	Жителі міста Миколаєва	Студенти Інституту державного управління
Кількість опитаних	400	188
Дослідницькі організації	Центр соціологічних досліджень ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Зовнішні (з боку інших країн)	11	12
Внутрішні (всередині країни)	18	8
Зовнішні і внутрішні загрози є однаково небезпечними	62	68
Важко відповісти	8	3

Таблиця 6

2.3. Продовжте твердження: «Безпека держави – це, у першу чергу, ...» (%)

Дата	Грудень 2016 р.	Лютий 2017 р.
Респонденти	Жителі міста Миколаєва	Студенти Інституту державного управління
Кількість опитаних	400	188
Дослідницькі організації	Центр соціологічних досліджень ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Захист від зовнішніх військових загроз	11	32
Захист територіальної цілісності та незалежності	11	55
Економічна стабільність	13	25
Захист від тероризму	2	13

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

Захист від втручання у внутрішні справи держави інших країн	2	19
Захист життєво важливих інтересів громадян	7	16
Забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки	0	3
Всі вищезазначені варіанти	47	–
Інше	–	2
Важко відповісти	5	1

Таблиця 7

2.4. Чи існує сьогодні загроза для безпеки України з боку... (%)

	Так		Скоріше так, ніж ні		Скоріше ні, ніж так		Ні		Важко відповісти	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Дослідницькі організації										
Міжнародного тероризму	25	11	28	24	25	29	11	6	11	12
Росії	38	45	27	23	13	10	12	2	9	8
НАТО	11	5	18	19	33	28	21	18	17	9
США	12	9	16	14	36	25	22	19	15	18
Європейського Союзу	7	3	13	12	36	20	27	24	17	15
Інших країн, організацій	3	3	9	3	18	10	17	9	54	26

Дослідницькі організації:

I – Центр соціологічних досліджень ЧНУ. Опитування проведено у грудні 2016 р.

Опитано 400 жителів Миколаєва.

II – Інститут державного управління ЧНУ. Опитування проведено у лютому 2017 р. Опитано 188 студентів Інституту державного управління ЧНУ.

3. Найбільш поширені варіанти зміцнення обороноздатності України

Таблиця 8

3.1. Які шляхи зміцнення національної безпеки України, на Ваш погляд, є найефективнішими? (%)

1	Зміцнення власної армії	29
2	Переведення армії на контрактну основу	29
3	Підтримання дружніх відносин з Росією	41
4	Інтеграція до Європейського Союзу	12
5	Вступ до НАТО	10
6	Співпраця з країнами ГУАМ	3
7	Важко відповісти	8
8	Власний варіант	4

Дослідницька організація: Інститут державного управління ЧНУ. Опитування проведено у лютому 2008 р. Опитано 440 жителів Миколаївської області.

Таблиця 9

3.2. Как Вы считаете, следует или не следует Украине вступать в НАТО? (%)

	Май 1997 г.	Май 1999 г.	Іюль 2002 г.	Ноябрь 2003 г.	Апрель 2005 г.	Декабрь 2014 г.	Іюнь 2015 г.
Следует	25	11	22	26	13	29	32
Не следует	25	61	32	41	62	52	52
Затрудняюсь ответить	50	28	44	33	25	20	16

Дослідницька організація: Центр по вивченню громадської думки «Наваль-Експерт». Опитування проводилися з травня 1997 р. по червень 2015 р. Опитано 400 жителів міста Миколаєва.

Таблиця 10

3.3. Как Вы считаете, следует или не следует Украине вступать в НАТО? (%)

	Март 2014 г.	Апрель 2014 г.	Май 2014 г.	Август 2014 г.	Октябрь 2014 г.
Следует	26	35	37	34	37
Не следует	50	51	50	50	47
Затрудняюсь ответить	24	14	13	16	15

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

Дослідницька організація: Центр по вивченню громадської думки «Наваль-Експерт». Опитування проведено у період березень – жовтень 2014 р. Опитано 1200 жителів міста Миколаєва.

Таблиця 11

**3.4. Як Ви вважаєте, до якого союзу повинна вступати Україна
– Європейського чи Митного? (%)**

Європейський Союз	Митний союз	Нікуди не вступати	Важко відповісти
44	19	28	8

Дослідницька організація: Центр по вивченню громадської думки «Наваль-Експерт». Опитування проведено у жовтні 2014 р. Опитано 1200 жителів міста Миколаєва.

Таблиця 12

**3.5. Який варіант забезпечення безпеки був би, на Вашу думку,
найкращим для України? %**

	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Вступ до НАТО	78	53	25	32	6
Військовий союз із Росією та країнами СНД (ОДКБ)	1	3	15	24	46
Позаблоковий статус України	7	18	37	24	40
Важко сказати	13	26	22	19	9

Дослідницька організація: Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Опитування проведено у вересні 2014 р. Опитано 2011 жителів України.

Таблиця 13

**3.6. Якби найближчим часом відбувся референдум щодо вступу
України до... Як би Ви проголосували? (%)**

Вступ України до...	За	Проти	Не голосував би	Не знаю
НАТО	29	40	14	17
ЄС	41	32	13	14

Дослідницька організація: Соціологічна група «Рейтинг». Опитування проведено у лютому 2015 р. Опитано 1000 жителів Миколаївської області.

Таблиця 14

3.7. Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, як би Ви проголосували?(%)

	За вступ до НАТО	Проти вступу до НАТО	Не голосував би	Важко відповісти
Березень 2015 р.	43	32	16	12
Квітень 2014 р.	37	42	6	15
Серпень 2011 р.	18	60	15	8
Березень 2009 р.	17	60	10	13
Березень 2008 р.	18	55	8	19
Лютий 2007 р.	16	60	8	17
Січень 2006 р.	15	64	4	17
Лютий 2005 р.	19	54	8	20
Березень 2004 р.	25	46	8	22
Березень 2003 р.	22	45	16	18
Червень 2002 р.	32	32	14	22

Дослідницька організація: Центр Разумкова. Опитування проводились у всіх регіонах України. Опитували понад 2000 жителів України.

Таблиця 15

3.8. Яким інтеграційним напрямом має йти Україна? (%)

	Україна	Захід	Центр	Південь	Схід	Донбас
Вступ до ЄС	51	88	64	28	31	13
Вступ до Митного союзу Росії, Білорусії, Казахстану	21	1	7	25	30	68
Неприєднання ні до ЄС, ні до Митного союзу	17	5	18	28	32	8
Важко відповісти	11	7	11	19	8	11

Дослідницька організація: Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Опитування проведено у травні 2014 р. Опитано 2011 жителів України.

Таблиця 16

3.9. Яка зовнішньополітична орієнтація є найбільш прийнятною для України сьогодні? (%)

Дата	Грудень 2016 р.	Лютий 2017 р.
Респонденти	Жителі міста Миколаєва	Студенти Інституту державного управління
Кількість опитаних	400	188

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

Дослідницька організація	Центр соціологічних досліджень ЧНУ ім. П. Могили	Інститут державного управління ЧНУ ім. П. Могили
Позаблоковий статус	17	–
Нейтральний статус	–	30
Приєднання до НАТО	11	25
Приєднання до системи колективної безпеки країн СНД	15	7
Вступ до ЄС	22	–
Ваш варіант	–	1
Важко відповісти	32	27

Висновки

1. Відчуття небезпеки присутнє у більшості жителів Миколаєва та області.

2. Наявне збільшення рівня підтримки інтеграції в НАТО, особливо протягом 2014 року.

3. Варто звернути увагу на достатньо високий рівень підтримки позаблокового статусу України.

4. Заслугує на увагу той факт, що чимала кількість громадян не в змозі чітко визначитися з такого важливого і складного для пересічного громадянина питання, як національна безпека.

5. Існують суттєві регіональні відмінності у підтримці членства України в різних міжнародних організаціях. Так, підтримка приєднання до ЄС (і, відповідно, вступ до НАТО) об'єднує жителів Західного і Центрального регіонів. Думки населення Півдня розподілилися майже порівну між трьома варіантами напряму інтеграції, тому практично 40 % – за позаблоковість.

6. Зовнішня політика країни має об'єднувати, а не роз'єднувати суспільство. Тому вкрай важливим і необхідним є суспільний дискурс про довгострокові цілі, орієнтацію відносно шляхів посилення безпеки України.

7. Державна влада повинна ґрунтовно і творчо інформувати громадян про складні і дискусійні теми, розширюючи тим самим громадське розуміння питань безпеки.

8. Щодо визначення на законодавчому рівні системи колективної безпеки, до якої варто приєднатися Україні, – владі необхідно бути толерантною відносно громадської думки різних верств громадян з усіх регіонів України.

9. Сьогодні немає нагальної потреби форсувати процес приєднання до Альянсу: подавати заявку на вступ до НАТО, проводити референдум із цього питання та ін. Доцільно сконцентрувати зусилля держави на досягненні критеріїв членства і послідовного формування позитивної громадської думки, перш за все – на Півдні і Сході України, у тому числі й на Миколаївщині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Более 80 процентов николаевцев против присоединения Николаевской области к России [Електронний ресурс] // ЦИОМ «Наваль-Експерт». – 2014. – 20 августа. – Режим доступа : <http://nikcenter.org/newsItem/view/id/6736>.
2. Відносини Україна – НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%E2%80%94%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E#cite_note-7.
3. Вперше противників НАТО стало менше 50% [Електронний ресурс] // «Цензор.НЕТ». – Режим доступа : http://censor.net.ua/forum/504103/ypershe_protivnikv_nato_stalo_menshe_50.
4. Звіт про результати опитування населення Півдня України (АР Крим, Миколаївська, Одеська і Херсонська області) щодо сучасних орієнтирів зовнішньої політики України / Кафедра державної політики та менеджменту ІДУ ЧДУ ім. Петра Могили. Квітень 2008 р. // Матеріали містяться у дисертації Шатуна В. Т. на тему: «Інформаційна політика України як детермінанта формування громадської думки у сфері євроатлантичного співробітництва». Рукопис знаходиться у науковій бібліотеці ЧНУ ім. Петра Могили. – 2012. – С. 295–299.
5. Звіт про результати опитування населення Півдня України (АР Крим, Миколаївська, Одеська і Херсонська області) щодо питань національної безпеки та євроатлантичної інтеграції України / Кафедра державної політики та менеджменту ІДУ ЧДУ ім. Петра Могили. Березень 2009 р. // Матеріали містяться у дисертації Шатуна В. Т. – 2012. – С. 307–308.
6. Звіт про результати опитування цільової групи населення – військовослужбовців – щодо питань національної безпеки та євроатлантичної інтеграції України / Кафедра державної політики та менеджменту ІДУ ЧДУ ім. Петра Могили. Травень 2009 р. // Матеріали містяться у дисертації Шатуна В. Т. – С. 286–291.
7. Звіт про результати опитування цільової групи населення – студентів старших курсів ВНЗ м. Миколаєва щодо питань національної безпеки та євроатлантичної інтеграції / Кафедра державної політики та менеджменту ІДУ ЧДУ ім. Пет-

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

- ра Могили. Жовтень-листопад 2009 р. // Матеріали містяться у дисертації Шатуна В. Т. – С. 277–282.
8. Звіт про опитування студентів ІДУ ЧНУ ім. Петра Могили з питань національної безпеки України та співпраці з міжнародними безпековими організаціями / Кафедра менеджменту та адміністрування ЧНУ ім. Петра Могили. Вересень 2016 р.
 9. Звіт про опитування студентів ІДУ ЧНУ ім. Петра Могили з питань національної безпеки України та співпраці з міжнародними безпековими організаціями / Кафедра менеджменту та адміністрування ЧНУ ім. Петра Могили. Лютий 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://chmnu.edu.ua/category/fakulteti/institut-derzh-upravlinnya/>.
 10. Інформаційно-аналітичне видання ЧАСОПИС [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи». – Режим доступу : http://dif.org.ua/uploads/pdf/1392649538_2889.pdf.
 11. Інститут Горшеніна: українці стали менше хотіть в ЕС и НАТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mresearcher.com/2016/03/institut-gorshenina-ukraincy-stali-menshe-hotet-v-es-i-nato.html>.
 12. Омнібус МІСТО. Звіт про опитування мешканців м. Миколаєва з проблем безпечного функціонування та розвитку міста / Кафедра соціології ЧНУ ім. Петра Могили. Грудень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://chmnu.edu.ua/category/fakulteti/institut-derzh-upravlinnya/>.
 13. ОТЧЕТ о результатах социологического исследования «Оценка николаевцами социально-экономической ситуации в г. Николаеве» (5–6 июня 2015 г.) [Електронний ресурс] // ЦИОМ «Наваль-Експерт». – Режим доступу : naval@expert.mk.ua.
 14. Соціально-політична ситуація в Україні – Лютий 2015 / Миколаївська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 202015-Мик%20область.pdf.
 15. Чи хочуть українці вступу до НАТО: загальнонаціональне опитування (вересень) [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи». – Режим доступу : http://www.dif.org.ua/ua/polls/2014_polls/chi-hochut-ukn.htm.
 16. Чи хочуть українці вступу до НАТО – загальноукраїнське опитування [Електронний ресурс] // Фонд «Демократичні ініціативи». – Режим доступу : <http://dif.org.ua/article/chi-khochut-ukraintsi-vstupu-do-nato-zagalnonatsionalne-opituvannya>.
 17. Шатун В. Т. Позаблоковий статус держави та українські реалії / Наукові праці : науково-методичний журнал. Серія «Державне управління». – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – Т. 249. Вип. 237. – С. 131–144.
 18. Электоральные настроения николаевцев накануне выборов [Електронний ресурс] // ЦИОМ «Наваль-Експерт». – Режим доступу : <http://www.mukola.net/news.php?id=65121&arhiv=1>.
 19. RBG: украинцы о внешнеполитическом курсе страны [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mresearcher.com/2016/08/rbg-ukraintsy-ovneshnepoliticheskoy-kurse-strany.html>.

*Олександр Штиршов
Антон Сокольченко*

ГРОМАДСЬКА ДУМКА СТУДЕНТІВ ЧОРНОМОРСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ ПРО ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ ПЕРЕМОГИ У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Серед низки актуальних проблем сьогодення, на жаль, вкрай актуальною залишається проблема гібридної війни. Як слушно зазначається в Аналітичній доповіді: «Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії»: наразі одночасно з фізичною окупацією українських територій триває їх інформаційна окупація, тобто встановлення певного режиму функціонування інформаційного простору.

Однією з важливих передумов перемоги у гібридній війні безумовно є перемога у війні інформаційній. У цьому контексті дуже слушним є Указ Президента України Про «Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 рр.» де зокрема зазначається, що для підвищення рівня підтримки громадськістю державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції та досягнення політичних цілей необхідним є: інформування громадськості України з питань євроатлантичної інтеграції, зокрема шляхом роз'яснення засад, принципів, політики та діяльності НАТО, змісту і засад взаємодії України з НАТО, стану та перспектив такого співробітництва, а також ролі НАТО у зміцненні міжнародної стабільності і безпеки.

У цьому контексті особливої актуальності набуває роль громадської думки з питань вступу України до Північноатлантичного Альянсу та перспектив вступу України до ЄС. З метою вивчення цієї думки було проведено опитування серед студентів ЧНУ ім. Петра Могили.

Опитування проводилося протягом 12–22 грудня 2016 р., та складалося з 12 питань. Всього участь в опитуванні взяло біля 100 респондентів (віком до 25 років). Серед них чоловіків – 35; або 43 % від загаль-

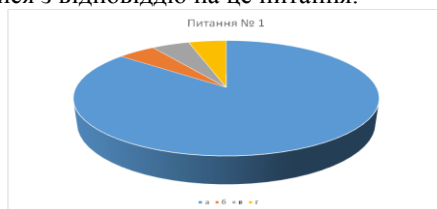
Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

льної кількості опитаних, жінок – 65; або 57 % від загальної кількості опитаних.

Відповіді на поставлені питання розподілились у такому % відношенні: (презентація результатів зроблена у вигляді діаграм).

Питання № 1. Чи вважаєте Ви себе патріотом України?

- а) 70 % опитаних вважають себе патріотами своєї держави.
- б) 10 % заявили, що це залежить від ситуації.
- в) 10 % опитаних не вважають себе патріотами.
- г) 10 % вагалися з відповіддю на це питання.

Питання № 2. Що для Вас представляє Російська федерація як країна?

- а) 75 % вважають, що Росія – це країна агресор, яка на сьогоднішній є зачинателем та спонсором війни на Донбасі та окупантом Криму.
- б) 25 % вважають, що Росія – країна, яка потерпає від фінансової кризи, створює для нашої країни жакхливі умови.
- в) 10 % вважають, що Росія – це братська країна, яка хотіла нам допомогти, як би ми не обрали європейський вектор розвитку зовнішньої політики.

Питання № 3. Як Ви вважаєте, чи достатньо Ви знаєте про Європейський союз, щоб вирішити, чи потрібно Україні вступити до цього Союзу?

- а) 20 % вважають, що знають достатньо про ЄС.

б) 40 % заявили, що не можуть назвати свої знання щодо цього ані достатніми, ані недостатніми.

в) 40 % вважають, що знають, але недостатньо про ЄС.

Питання № 4. Уявіть, що зараз відбувається референдум з питання, вступу України до Європейського союзу, щоб Ви обрали?

а) понад 50 % опитаних підтримали би вступ до ЄС.

б) 15 % виступають проти вступу до ЄС.

в) 20 % опитаних утримаюся від відповіді на це питання.

г) 15 % вагалися з відповіддю.

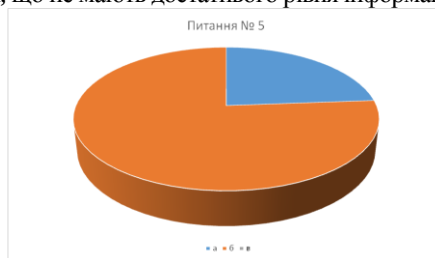

Питання № 5. Чи багато Ви знаєте про НАТО, щоб вирішити, чи потрібно Україні вступити до цієї організації?

а) понад 75 % опитуваних заявили, що достатньо поінформовані.

б) біля 20 % вважають, що варто бути більш поінформованим в цих питаннях.

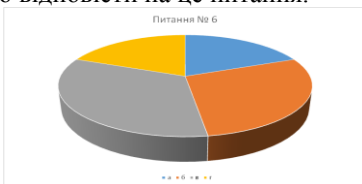
в) 5 % заявили, що не мають достатнього рівня інформації про НАТО.

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

Питання № 6. Уявіть, що зараз відбувається референдум з питання, чи вступати Україні до НАТО, щоб Ви обрали?

- а) 20% опитаних висловились за вступ до НАТО.
- б) Біля 15% виступають проти вступу до НАТО.
- в) 35 % утрималось від відповіді.
- г) Біля 30% важко відповісти на це питання.

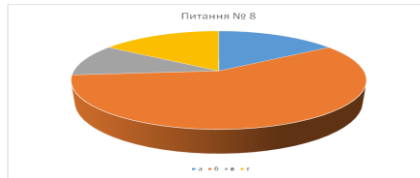
Питання № 7. Чи допоможе Україні вступ до ЄС та НАТО зміцнити систему колективної безпеки і оборони?

- а) 20% серед опитаних вважають, що вступ до ЄС та НАТО допоможе. НАТО введе свої війська та посилить санкції проти Москви.
- б) 0% серед опитаних вважають, що Україні допоможе тільки НАТО.
- в) 0% серед опитаних вважають, що Україні допоможе тільки ЄС.
- г) 65% респондентів вважають, що Україні не допоможе вступ до міжнародних організацій, ми повинні своїми силами підійматися з кризи.
- д) 15% опитаних надали іншу відповідь.

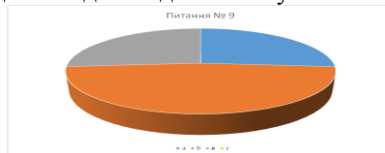
Питання № 8. На Вашу думку, які перспективи розвитку відносин між Україною та Російською Федерацією?

- а) 15 % опитаних вважає, що Україна досягне позитивних домовленостей з Росією та в подальшому буде співпрацювати з нею.
- б) 55 % опитаних вважають, що Україна досягне підписання деяких домовленостей з Росією та буде тримати певну відстань у відносинах з нею.
- в) 15 % опитаних вважають, що наша країна, не дотримуючись Мінських угод, введе чисельні війська на Донбас та витісне російські війська, і оберє європейський вектор розвитку економічних відносин.
- г) 15 % опитаних обрали власний варіант.

Питання № 9. Як Ви думаєте, чи потрібно ЄС та НАТО вступ України до їх рядів?

- а) 25 % опитуваних вважають, що так, бо всі країни хочуть миру та стабільності.
- б) 45 % опитуваних вважають, що ні, але Україну можуть використувати в індивідуалістичних цілях, тобто розвиток міжнародного егоїзму.
- в) 30 % опитуваних вагалися з відповіддю.
- г) іншу відповідь не надав жоден з опитуваних.

Питання № 10. Як Ви б оцінили перспективи розвитку відносин між Україною та НАТО, Україною та ЄС?

- а) 40 % опитаних вважають, що відносини покращаться.
- б) 40 % опитаних вважають, що залишаться без змін.
- в) 10 % опитаних вважають, що стосунки погіршаться.
- г) 0 % опитаних відповіли, що їм важко відповісти.
- д) 10 опитаних висловили свою думку.

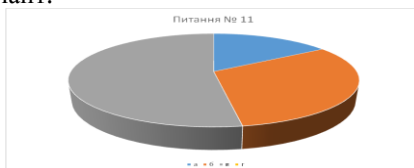

Питання № 11. На Вашу думку, чи досягла Україна якихось результатів в гібридній війні проти Російської Федерації?

- а) 20 % Так, досягла. Відчувається посилення санкцій на Москву та повне блокування російської пропаганди в Україні.
- б) 25 % опитаних вважає, що Частково.

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

- в) 55 % опитаних вважає, що ні.
- г) 0 % свій варіант.

Питання № 12. Чи можливо, на Вашу думку, вживати термін «перемога» у нижченаведених етапах гібридної війни?

- а) 10 % опитаних підтримує термін «перемога» у питанні визволення українських бранців з полону ДНР.
- б) 20 % опитаних схвалює термін «перемога» у забороні російськомовного телерадіомовлення на території України.
- в) 30 % опитаних схвалює термін «перемога» у продовженні Б. Обамой санкцій проти Російської федерації.
- г) 40 % опитаних запропонували свій варіант.

Проведення аналізу результатів соціологічного опитування дозволяє зробити низку висновків та узагальнень. Серед отриманих результатів варто відмітити наступне: (70 %) опитаних респондентів вважають себе патріотами, а ще більше 75 % вважає Російську Федерацію агресором. Це є позитивними сигналами на шляху досягнення перемоги у гібридній війні. Щодо питань інформаційної політики про діяльність ЄС, то тут спостерігається низький та середньо низький рівень який складає 40 %, від загальної кількості опитаних. У той же час, ще (40 %) заявили про недостатню інформаційну політику про історію і сьогодення ЄС. Серед низки цікавих результатів приємно відзначити високий рівень позитивної підтримки молоддю питання вступу України до ЄС (понад 50 %), і в той же час, певний відсоток респондентів (20 %) не забажав відповідати на це питання. Говорячи про шляхи перемоги у гібридній війні треба відмітити високий рівень поінформова-

ності молоді про діяльність НАТО (75 %), та те що ця ж кількість опитаних вважає, що цього рівня достатньо для вирішення питання вступу України до НАТО. В той же час, (20 %) бажають отримувати більше інформації про цей військово-політичний союз.

Позитивна динаміка (20 %) відмічається і у питанні щодо референдуму про вступ до НАТО, хоча в той самий час варто звернути увагу на достатньо високий (35 %) рівень невизначеності у цьому питанні, а (30 %) взагалі вагались з відповіддю на це питання.

Активно висловлена молоддю позиція (65 %) щодо необхідності України власними силами шукати вихід із кризи, а роль ЄС та НАТО у вирішенні внутрішніх проблем України підтримали лише (20 %) опитаних. Сценарій розвитку відносин між Російською Федерацією і Україною респонденти оцінили (55 %) як такі, що будуть продовжуватись на певній відстані, хоча політичні зносини не виключаються. Думки опитаних в питаннях військового сценарію повернення Донбасу та «дружба» з Російською Федерацією за результатами моніторингу розподілились порівну. 15 % респондентів вважають що Україна, не дотримуючись Мінських угод, введе чисельні війська на Донбас та витісне російські війська збройні угруповання сепаратистів та російських найманців, та обере європейський вектор розвитку економічних відносин. 15 % опитаних вважають що Україна досягне позитивних домовленостей з Росією та в подальшому буде співпрацювати з нею. Переважна більшість (45 %) опитаних не вважає, що для ЄС та НАТО потрібна участь України в її рядах, лише чверть опитаних (25 %) вбачають позитивні результати у такому членстві задля миру, стабільності та перемоги, в той же час (30 %) вагались з відповіддю на це питання. Діаметрально протилежно розмістилися думки молоді у питанні відносин Україна – НАТО, Україна – ЄС та лише (20 %) опитаних висловили думку з цього питання, що свідчить про недостатнє розуміння молодим поколінням перспектив у цих відносинах, які в свою чергу сприяють позитивному завершенню «гібридної війни». Застережним фактором для влади та суспільства щодо перемоги у гібридній війні є високий рівень розчарування 55 % опитаних у результатах які досягла Україна в зоні АТО, та лише (20 %) опитаних дотримуються думки, що ми маємо позитивні зрушення від цієї війни та запровадженні санкцій. Говорячи про «перемогу», варто вказати на цікаві результати, де (20 %) опитаних схвалює термін «перемога» у забороні російськомовного телерадіомовлення на території України, а (30 %) респондентів

Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні в Україні системи колективної безпеки та оборони під час гібридної війни з Російською Федерацією

схвалює термін «перемога» у продовженні США санкцій проти РФ, в той же час (40 %) опитаних надали різні відповіді.

Серед дієвих та актуальних шляхів досягнення перемоги у гібридній війні з урахуванням проведеного опитування варто визначити наступні рекомендації: По-перше, під час продовження гібридної війни необхідно активізувати агітаційну роботу з євроінтеграційної тематики та висвітлення ролі НАТО у створенні в Україні системи національної безпеки в період агресії РФ; По-друге, рекомендувати Інформаційному центру ЄС який діє при ЧНУ імені Петра Могили об'єднати зусилля із Навчально-науковим центром європейської та євроатлантичної інтеграції і кафедри Жана Моне по регулярному проведенню комунікативні заходи (семінари, круглі столи, воркшопи) на тему про шляхи перемоги України в гібридній війні, показувати важливу роль влади та громадських організацій в цих процесах.

Підсумовуючи варто сказати, що важливою складовою у питанні перемоги є також консолідація громадської думки молоді і суспільства зокрема щодо позитивного завершення гібридної війни, оскільки «Одним із ключів до відновлення єдності українського суспільства, має стати формування консолідованої громадської думки щодо спірних суспільних проблем», до якої ми можемо сьогодні віднести проблеми перемоги і миру.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки Указ Президента [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/43/2017#n13> (дата звернення: 13.03.2017). – Назва з екрану.
2. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії: аналітична доповідь [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2016_nauk_anal_rozrob/inform_vukl.uku.pdf (дата звернення: 13.03.2017). – Назва з екрану.
3. Фролов П. Д. Громадська думка: критерії та моделі консолідації // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2014. – Вип. 34. – С. 234–247. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nssp_2014_34_21.

*Олександр Шевчук
Тетяна Пікалова*

СПІВПРАЦЯ НАТО ТА КНР У АФГАНІСТАНІ

До настання ХХІ століття стратегічним взаєминам між Китаєм і НАТО приділялося мало уваги, що можна вважати цілком природним, оскільки з моменту заснування у 1949 р. і КНР, і НАТО представляли різні і достатньо ворожі одна одній табори. Зокрема, всі країни НАТО визнали легітимність уряду в Пекіні на міжнародному рівні лише через два десятиліття.

У 1989 р. Китай поглинувши соціально-політичні хвилювання, а незабаром після цього впав і радянський блок. Країни НАТО наклали ембарго на поставку озброєнь до Китаю, а спілкування між Пекіном і Брюсселем на офіційному рівні практично зійшло нанівець. Відносини взаємної недовіри і взаємного неприйняття сторін тривали до 1999 р., коли США розбомбили посольство КНР в Белграді. Представникам НАТО довелося принести Пекіну вибачення, хоча цей дипломатичний крок і розцінювався як символічний.

Терористичні акти 11 вересня 2001 р. раптово змінили світ, однак цей виклик США також надав Пекіну можливість покінчити з тією ізоляцією на міжнародній арені, якій піддали Китай Сполучені Штати Америки і їх союзники після 1989 р. КНР скористалися цією нагодою в повній мірі. Разом з тим, коли США і їх союзники вторгалися в Афганістан, вони не цікавилися думкою Пекіна відносно розгортання сил НАТО у безпосередній близькості від однієї з найбільш чутливих зон безпеки Китаю (Сінцзянь-Уйгурського району). Проте керівництво КНР неодноразово заявляло тоді, що боротьба з тероризмом є спільним завданням для всіх держав.

Операція в Афганістані стала першою в історії НАТО за межами євроатлантичної території. Із серпня 2003 р. НАТО очолює міжнародні зусилля зі встановлення миру в цій країні, перебравши командування Міжнародними силами сприяння безпеці (ISAF).

Війна в Афганістані, яка велася під керівництвом США, розвивалася не так успішно, як очікували її ініціатори. Важливою стала заява

генерального секретаря НАТО Андерса Фог Расмуссена у березні 2010 р., в якій він підкреслив, що Китай не є загрозою, і що НАТО та КНР необхідно розвивати партнерські відносини з метою спільного вирішення проблем, наприклад, таких, як в Афганістані. Ця заява стала сигналом для Китаю щодо його конструктивної ролі в справі відновлення Афганістану після запровадження режиму припинення вогню.

Після виведення основної маси американських військ з Афганістану, в країні залишилися невирішеними серйозні проблеми. Зокрема, нестійкість уряду в Кабулі і поновлення нападів угруповань руху Талібан. Поряд з реалізацією державних проектів з розвитку інфраструктури, залученню інвестицій, підвищенню геосейсмічної безпеки і сприяння фінансового менеджменту, Китай мав змогу здійснювати поставки в країну предметів першої необхідності.

У 2013 р. голова Сі Цзіньпін представив ініціативу «Один пояс – один шлях». Вона увірвала в себе плани закупівель афганських товарів і пропозиції щодо співпраці, а також виклад основних цілей і засобів, які можуть бути надані в процесі відновлення Афганістану.

Протягом останніх років від Альянсу неодноразово надходили сигнали про наміри провести з Китаєм і іншими країнами консультації та налагодити співпрацю з метою боротьби з тероризмом в Афганістані, з урахуванням військової операції, проведеної НАТО. Так, на саміті з питань безпеки, що проходив в лютому 2010 р. в Мюнхені, генеральний секретар організації Расмуссен визнав, що «проблеми з місією в Афганістані наочно продемонстрували життєву необхідність прискореного налагодження постійних і дієвих зв'язків з його сусідами, такими, як Китай, Пакистан і Індія».

Не зважаючи на не повну підтримку сил НАТО в Афганістані, КНР не хоче повного виведення військ Альянсу. Новий об'єднаний уряд президента Ашраф Гані та прем'єр-міністр Абдулла Абдулла підписали двосторонню угоду про безпеку 30 вересня 2014 р., відзначаючи свою згоду щодо домовленості про поділ влади за посередництва США. Ця угода набула чинності 1 січня 2015 р., і буде залишатися в силі до 2024 р., якщо її дію не буде припинено однією зі сторін. Угода дозволила Сполученим Штатам утримувати близько 9,800 військовослужбовців в 2015 р. із подальшим зниженням їх кількості до кінця 2016 р. Відповідно до угоди, сили США і НАТО будуть консулювати, навчати і оснащувати афганських національних сил безпеки для боротьби з тероризмом і запобігання відродженню Талібан. Додаткові положення цієї Угоди дозволяють Сполученим Штатам підтримувати

довгострокове регіональну присутність з метою забезпечення безпеки шляхом збереження оперативних баз.

КНР досить позитивно дивиться на такі умови перебування військ Альянсу в регіоні. Адже сили, що залишаться в Афганістані, відповідно до планів американської влади, зможуть зосередитися на боротьбі з тероризмом і навчанні місцевої армії та поліції. Повне виведення або суттєве зниження кількості контингенту коаліції на чолі зі США призведуть до певного вакууму у сфері безпеки та оборони в Афганістані, який, очевидно, захочуть заповнити деякі регіональні лідери задля поширення свого впливу в регіоні.

Нині не існує однозначного прогнозу щодо можливого поширення конфлікту з афганської території на інші країни регіону після виведення військового контингенту ISAF. Афганська влада та західні уряди впевнені: Афганістан спроможний самостійно забезпечити власну безпеку, що унеможливить подальше поширення конфлікту. Протилежної думки дотримуються Росія та країни Центральної Азії, а також регіональні безпекові організації. Вони очікують суттєвої дестабілізації ситуації в сусідніх з Афганістаном країнах після виведення західних військ. Якщо ці ризики реалізуються, то першими жертвами такого розвитку подій стануть колишні радянські центральноазіатські республіки, а боротися з новими викликами змушені будуть передусім Росія та Китай.

Китай поки що має порівняно невелику політичну активність в Афганістані, однак є найбільшим економічним гравцем та інвестором у країні. Нині Пекін бачить Афганістан частиною своєї ресурсної бази, активно інвестуючи в афганську видобувну галузь – головним чином у розробку покладів міді та нафти.

Щодо політичної сфери, то у довгостроковій перспективі Китай розглядає формування союзу з Афганістаном (а також із Пакистаном, Шрі Ланкою та Бангладеш) як інструмент у контексті свого суперництва з Індією. Поки що Пекін займає очікувальну позицію, навіть підтримуючи певною мірою Талібан, сподіваючись прискорити виведення з країни та регіону американських збройних сил.

Головне занепокоєння Китаю щодо наслідків виведення сил ISAF з Афганістану пов'язане з можливою активізацією уйгурських сепаратистів та нестабільністю в колишніх радянських республіках ЦА, що значно підвищить ціну інтеграції регіону до китайської ресурсної бази.

Загалом, варто відзначити, що у Пекіна відсутня чітка стратегія побудови відносин з НАТО. Може йтися скоріше про низку ідей і такти-

чних міркувань загального характеру. Однак деяке зближення Китаю з країнами Альянсу вже розглядається як «м'який виклик» гегемонії і навіть, в довгостроковій перспективі, геополітичним інтересам США. У афганський конфлікт залучені шість основних «гравців» – Сполучені Штати, їх союзники по НАТО, Пакистан, Індія, Росія і Китай. Пекін звик поводитися вкрай обережно і стримано протягом більш ніж десятиліття боротьби за стабільність в Афганістані, вважаючи за краще зосередити свої зусилля на економічній області, поряд з іншим «застопивши» для себе на майбутнє поставки незайманих багатств надр цієї країни. Після того як очолювана США коаліція завершила бойові операції, Китай, разом з іншими розташованими по сусідству з Афганістаном державами: Росією, Пакистаном і Індією – має намір перейти до поступової активізації своєї діяльності в цій країні, що як і раніше залишається досить ризикованим внаслідок наявності бунтівних ісламістів.

Ця стаття хоча й не відповідає змісту опублікованого посібника, але все ж таки матеріал може викликати зацікавленість як у спеціалістів, так і студентів-міжнародників в ході дискурсів про завершення гібридної війни України з Російською Федерацією та зміною векторів міжнародної діяльності НАТО під час воєнних конфліктів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Александров О. С. Безопаска Центральной Азии : між Росією та Китаєм // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. – К. : НІСД, 2014. – № 2. – С. 160–167.
2. Ван Ли. Взаимодействие Китая и НАТО в Афганистане // Международные процессы. – 2016. – Т. 14. – № 3(46). – С. 39–51.
3. Верхотуров Д. Китайский фактор и вывод иностранных войск из Афганистана [Електронний ресурс] // Информационный портал «Афганистан.Ру». – 2013. – 12 июля. – Режим доступа : <http://afghanistan.ru/doc/62318.html>.
4. Сатановский Е. Дестабилизация Центральной Азии [Електронний ресурс] // Веб-сайт журналу «Военно-промышленный курьер». – 2014. – 19 февраля. – № 6. – Режим доступа : <http://vpk-news.ru/articles/19189>.
5. Rabia A. Pakistan, India and China in Afghanistan After US Drawdown. – Henry L. Stimson Center Washington DC, 2015.

ДОДАТОК

Людмила Калашнікова

Зразок анкети про проведення соціологічних досліджень
із сучасних проблем безпеки і оборони України.

Шановні миколаївці!

Особливо актуальними сьогодні є питання організації плідної співпраці органів місцевого самоврядування та міської громади, зокрема у сфері забезпечення безпечного функціонування та розвитку нашого міста. Не залишайтеся байдужими та прийміть участь в опитуванні. Ваші думки, пропозиції виключно важливі, особливо цікаві. Просимо Вас уважно прочитати запитання і відповіді на них, обведіть номер тієї відповіді, з якою Ви згодні, або напишіть свій варіант.

Заздалегідь дякуємо за співпрацю!

1. Чи відчуваєте Ви себе сьогодні у безпеці?

1. Так.
2. Ні.
3. Важко відповісти.

2. Продовжіть твердження «безпека держави – це, у першу чергу, ...»?

1. Захист від зовнішніх військових загроз
2. Захист територіальної цілісності та незалежності
3. Економічна стабільність
4. Захист від тероризму
5. Захист від втручання у внутрішні справи держави інших країн
6. Захист життєво важливих інтересів громадян
7. Боротьба з корупцією
8. Забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки
9. Інше (вказіть) _____
10. Всі вище зазначені варіанти
11. Важко відповісти

3. Які загрози є найбільш небезпечними для народу України?

1. Зовнішні (з боку інших країн)
2. Внутрішні (всередині країни)
3. Зовнішні і внутрішні загрози є однаково небезпечними
4. Важко відповісти

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

4. Якою мірою Ви довіряєте наступним соціальним інституціям? (зробіть по одній позначці у кожному рядку)

	Цілком довіряю	Скоріше довіряю, ніж не довіряю	Скоріше не довіряю, ніж довіряю	Зовсім не довіряю	Важко відповісти
Президентіві України	5	4	3	2	1
Верховній Раді України	5	4	3	2	1
Кабінету Міністрів України	5	4	3	2	1
Політичним партіям	5	4	3	2	1
Обласної держадміністрації	5	4	3	2	1
Міському голові	5	4	3	2	1
Міській раді	5	4	3	2	1
Національній поліції (колишній міліції)	5	4	3	2	1
Патрульній поліції	5	4	3	2	1
Збройним силам України	5	4	3	2	1
Українським ЗМІ	5	4	3	2	1
Російським ЗМІ	5	4	3	2	1
Громадським організаціям	5	4	3	2	1
Освіті	5	4	3	2	1
Військовим волонтерам	5	4	3	2	1
Страховим кампаніям	5	4	3	2	1

5. Чи існує сьогодні загроза для безпеки України з боку ... (зробіть по одній позначці у кожному рядку)?

	Так	Скоріше так, ніж ні	Скоріше ні, ніж так	Ні	Важко відповісти
Міжнародного тероризму	5	4	3	2	1
Росії	5	4	3	2	1
НАТО	5	4	3	2	1
США	5	4	3	2	1
Європейського Союзу	5	4	3	2	1
Інших країн, організацій (вказіть)	5	4	3	2	1

6. Яка зовнішньополітична орієнтація є найбільш прийнятною для безпеки України сьогодні? (позначте всі прийнятні варіанти)

1. Позаблоковий статус
2. Приєднання до НАТО
3. Приєднання до системи колективної безпеки країн СНД
4. Вступ до ЄС
5. Важко відповісти

7. Говорячи про повсякденне життя, що, у першу чергу, непокоїть Вас, викликає страх? (оберіть не більше 4-х варіантів)

1. Здоров'я близьких
2. Страх за дітей, онуків
3. Бідність, зубожіння
4. Власне здоров'я
5. Страх перед терактами, аваріями
6. Загроза втрати роботи
7. Беззахисність перед владою
8. Невизначеність майбутнього, безвихіддя
9. Відсутність можливості реалізувати себе
10. Одинокість, покинутість
11. Погіршення відносин в родині
12. Дії ворогів, заздрощі
13. Безцільність життя
14. Страх смерті
15. Інше (вказіть) _____
16. Нічого не викликає страху, тривоги

8. Якщо говорити про ситуацію в країні, що з переліченого, у першу чергу, викликає у Вас особисто тривогу та занепокоєння? (оберіть не більше 4-х варіантів)

1. Підвищення цін, бідність людей
2. Загроза військового нападу інших держав
3. Загроза громадянської війни
4. Загроза масового безробіття
5. Забруднення екології, стихійні лиха
6. Міжнаціональні конфлікти
7. Зростання тероризму
8. Економічна криза, спад виробництва
9. Зростання злочинності
10. Втрата духовності, національних традицій, культури
11. Зниження народжуваності

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

12. Розростання корупції та безвладдя
13. Посилення міграційних процесів
14. Масові епідемії, поширення наркоманії, СНІДу
15. Маніпулятивний вплив ЗМІ
16. Техногенні катастрофи (аварії, пожежі, вибухи тощо)
17. Інше (вказіть) _____
18. Нічого не викликає страху, тривоги

9. На Вашу думку, наскільки імовірною є поява у країни впродовж наступних 5 років зазначених проблем? (зробіть по одній позначці у кожному рядку)

	Настануть	Скоріше настануть, ніж ні	Скоріше не настануть, ніж так	Не настануть	Важко відповісти
Міжнародні конфлікти з іншими країнами	5	4	3	2	1
Активізація військових дій в Україні	5	4	3	2	1
Посилення регіональних відмінностей	5	4	3	2	1
Екологічні проблеми, стихійні лиха	5	4	3	2	1
Проблеми зі здоров'ям, труднощі отримання ліків чи кваліфікованої допомоги	5	4	3	2	1
Зростання рівня злочинності	5	4	3	2	1
Конфлікти всередині країни на політичному, національному чи релігійному ґрунті	5	4	3	2	1
Зниження рівня життя населення	5	4	3	2	1
Знецінення вищої освіти	5	4	3	2	1
Соціокультурне, духовне зубожіння нації	5	4	3	2	1
Конфлікти у сім'ї, розрив відносин з близькими	5	4	3	2	1
Інше (вказіть)	5	4	3	2	1

10. Чи готові Ви застрахувати себе від можливого настання зазначених небезпек та загроз?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Ні
5. Важко відповісти

11. Якою мірою Ви довіряєте місцевим ЗМІ? (зробіть по одній позначці у кожному рядку)

	Повністю довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Повністю не довіряю	Важко відповісти
Друковані ЗМІ (газети, журнали, часописи)	5	4	3	2	1
Місцеве радіо	5	4	3	2	1
Місцеве телебачення	5	4	3	2	1
Інтернет	5	4	3	2	1

12. Які теми найбільше Вас цікавлять у місцевих ЗМІ? (позначте всі прийнятні варіанти):

1. Економіка
2. Політика
3. Дозвілля
4. Соціальні проблеми
5. Освіта
6. Медицина
7. Екологія
8. Злочинність, кримінал
9. Культура, мистецтво
10. Світське життя
11. Інше (вказіть) _____
12. Не отримую інформації з місцевих ЗМІ

13. З яких місцевих ЗМІ Ви, зазвичай, отримujete інформацію про життя міста? (оберіть всі прийнятні варіанти, зробивши позначку навпроти кожного ЗМІ)

Місцеві газети	Місцеве канали телебачення	Місцеві Інтернет-ЗМІ
Вечірній Миколаїв	1 Март	8 Миколаївський вісник
Південна Правда	2 Так ТБ	9 0512
Рідне Прибужжя	3 Миколаїв	10 Медіа інфо
Миколаївський Час	4 Нис ТБ	11 ПреступностиНЕТ
Партнер Інфо	5 Сатурн	12 НикВести
Наш Час	6 2+2 Миколаїв	13 Новости N
Не читаю жодної з них	7 Не дивлюсь жодного з них	14 Не переглядаю жодного з них
Інше (вказіть)	Інше (вказіть)	Інше (вказіть)

14. Останнім часом рівень доходів населення знижується, а ціни зростають. В цій ситуації, що Ви намагаєтесь зробити для того, щоб зберегти звичний спосіб життя?

1. Скорочую витрати, економлю
2. Шукаю додаткові офіційні доходи
3. Шукаю тимчасовий неофіційний підробіток
4. Звертаюсь по соціальну допомогу (субсидії) та інші види компенсацій, якими раніше не користувався
5. Здаю в оренду квартиру, дім, гараж
6. Нічого не роблю
7. Інше (вказіть) _____
8. Важко відповісти

15. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що якісна освіта в сучасній Україні доступна всім?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Ні
5. Важко відповісти

16. Якою мірою Ви задоволені станом вітчизняної системи освіти? (зробіть по одній позначці у кожному рядку)

	Повністю задоволений(а)	Скоріше задоволений(а)	Скоріше не задоволений(а)	Повністю не задоволений(а)	Важко відповісти
Дошкільна освіта	5	4	3	2	1
Загальна середня освіта	5	4	3	2	1
Професійно-технічна освіта	5	4	3	2	1
Вища освіта	5	4	3	2	1

17. Які з перелічених проблем вітчизняної освіти Ви вважаєте найактуальнішими? (оберіть не більше 3-х варіантів)

1. Недоступність якісної освіти всіх бажаючих
2. Невідповідність змісту освіти вимогам часу
3. Корупція в системі освіти
4. Проблеми фінансування
5. Зниження професіоналізму педагогічних кадрів

6. Платні освітні послуги
7. Застарілі методи навчання
8. Застаріла система управління
9. Зниження престижності педагогічної праці
10. Зростання масовості вищої освіти
11. Інше (вказіть) _____
12. Важко відповісти

18. Яку головну роль, на Вашу думку, виконують в суспільстві ВНЗ? (оберіть не більше 2-х варіантів)

1. Передача знань, досвіду наступним поколінням
2. Відновлення і розвиток національних традицій
3. Підготовка висококваліфікованих кадрів
4. Науково-дослідницька діяльність
5. Виховання патріотично налаштованої молоді
6. Розробка програм розвитку країни
7. Інше (вказіть) _____
8. Важко відповісти

19. Які чинники, на Ваш погляд, перешкоджають ВНЗ виконувати свою головну роль у суспільстві?

1. Відсутність у суспільстві чіткого уявлення про призначення ВНЗ
2. Недостатнє фінансування вищої освіти
3. Застаріла матеріально-технічна база
4. Корумпованість системи вищої освіти
5. Завелика кількість ВНЗ у країні
6. Відсутність системи контролю за діяльністю ВНЗ
7. Низький професійний рівень викладачів
8. Інше (вказіть) _____
9. Важко відповісти

20. Як Ви ставитесь до запровадження обов'язкового медичного страхування?

1. Позитивно
2. Нейтрально
3. Негативно
4. Важко відповісти

21. Які заходи з боку держави, на Вашу думку, найбільше сприятимуть підвищенню рівня життя населення? (оберіть не більше 3-х варіантів)

1. Підвищення прожиткового мінімуму
2. Створення робочих місць

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

3. Зміцнення національної валюти
4. Надання безкоштовних якісних медичних послуг
5. Соціальна підтримка молодих сімей
6. Надання безкоштовної вищої освіти
7. Підтримка малого та середнього бізнесу
8. Підтримка молодих талантів (у науці, мистецтві, спорті)
9. Зниження вартості комунальних послуг
10. Закінчення війни на Сході України
11. Зменшення вартості ліків
12. Інше (вкажіть) _____
13. Важко відповісти

22. Чи погоджуєтесь Ви з такими твердженнями

(зробіть по одній позначці у кожному рядку):

Твердження	Так	Ні	Важко відповісти
Я готовий(а) отримувати низькоякісні житлово-комунальні послуги аби тарифи не збільшувалися	3	2	1
Я готовий(а) платити стільки, скільки необхідно, щоб отримувати житлово-комунальні послуги високої якості	3	2	1
Хочу отримувати житлово-комунальні послуги високої якості, але платити більше не готовий(а)	3	2	1
Враховуючи якість житлово-комунальних послуг, тарифи і так завищені	3	2	1

23. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що ситуація у житлово-комунальній сфері України є підґрунтям для протестів?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Ні
5. Важко відповісти

24. Чи брали Ви коли-небудь участь в наступних заходах, пов'язаних з вирішенням проблем у житлово-комунальній сфері?
(зробіть по одній позначці у кожному рядку)

Заходи	Вже брав(ла) участь	Не брав(ла), але цілком готовий(а) взяти участь	Не брав(ла) участі	Не брав(ла) і не буду брати участі за жодних обставин	Важко відповісти
Збирання підписів під колективними петиціями	5	4	3	2	1
Голосування на виборах за опозиційні по відношенню до діючої влади політичні сили	5	4	3	2	1
Підтримка діяльності громадських організацій, що порушують ці питання перед владою	5	4	3	2	1
Участь у вуличних акціях (мітинги, демонстрації)	5	4	3	2	1
Бойкот (відмова виконання рішень влади)	5	4	3	2	1
Страйки, голодування	5	4	3	2	1
Захоплення будівель, блокування доріг	5	4	3	2	1

25. Що, на Вашу думку, спонукає людей займатись військовим волонтерством? (оберіть не більше 3-х варіантів)

1. Бажання збагатитись
2. Необхідність мати певну роботу
3. Любов до Батьківщини і бажання бачити її сильною
4. Бажання допомагати людям
5. Можливість реалізувати себе, свої можливості
6. Наявність в АТО родичів, друзів, знайомих
7. Бажання зробити щось корисне для України
8. Бажання допомогти військовим в АТО через відсутність достатньої державної підтримки армії
9. Інше (вказіть) _____
10. Важко відповісти

26. Чи доводилось Вам звертатись за професійною допомогою до психологів, служб психологічної підтримки?

1. Так
2. Ні

**Важливість євроатлантичної інтеграції у створенні
в Україні системи колективної безпеки та оборони
під час гібридної війни з Російською Федерацією**

27. Оцініть свій психологічний стан на сьогоднішній день (обведіть відповідну цифру)

Дуже поганий 1 2 3 4 5 Дуже добрий

28. Якщо б Вам запропонували безкоштовну консультацію у психолога, чи погодились би Ви?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Важко відповісти
4. Скоріше ні, ніж так
5. Ні

29. Які способи Інтернет-комунікацій та як часто Ви використовуєте?

	Ніколи	Раз на рік	Раз на півроку	Раз на місяць	Раз на тиждень	Щоденно
Електронна пошта	1	2	3	4	5	6
Відеочати	1	2	3	4	5	6
Соціальні мережі	1	2	3	4	5	6
Блоги та форуми	1	2	3	4	5	6
Інше (вказіть)	1	2	3	4	5	6

30. З якою метою Ви, зазвичай, використовуєте Інтернет?
(позначте всі прийнятні варіанти)

1. Ознайомлення з новинами, поточною інформацією
2. Пошук інформації для навчання/підвищення кваліфікації
3. Просто блукаю по мережі
4. Спілкуюся в чатах, ICQ, соціальних мережах
5. Беру участь у форумах, он-лайн конференціях
6. Користуюся електронною поштою
7. Читаю книги
8. Шукаю інформацію на теми, що мене цікавлять (кулінарія, спорт, автомобілі тощо)
9. Шукаю інформацію про працевлаштування
10. Знаходжу й слухаю/перепишую музику, фільми
11. Граю в комп'ютерні он-лайн ігри
12. Шукаю однодумців, партнерів
13. Спілкуюсь за допомогою Skype, Sipnet тощо
14. Шукаю/купую товари, послуги
15. Працюю (створюю сайти на замовлення, поширюю рекламу тощо)

16. Відвідую сайти державних, громадських структур

17. Ваш варіант _____

31. Чи доводилось та як часто Вам бути свідками негативного ставлення по відношенню до представників наступних груп населення?

	Постійно	Час від часу	Дуже рідко	Ніколи	Важко відповісти
Представників національних меншин, що проживають в нашому місті	5	4	3	2	1
Емігрантів (іноземців)	5	4	3	2	1
Переселенців з зони АТО, АР Криму	5	4	3	2	1

32. Як би Ви оцінили характер ставлення українців з представниками інших національностей?

1. Цілком позитивні
2. Скоріш позитивні, ніж негативні
3. Нейтральні
4. Скоріш негативні, ніж позитивні
5. Цілком негативні

33. Декілька слів про себе:

Ваша стать		Ваш вік		Ваша освіта		Матеріальне становище Вашої родини	
Чол.	1	18–29 років	1	Неповна середня	1	Ледве зводимо кінці з кінця- ми, грошей не вистачає на- віть на необхідне	1
Жін.	2	30–45 років	2	Середня загальна	2	Вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей	2
		46–59 років	3	Середня спеціальна	3	У цілому на життя виста- чає, але прид бання речей тривалого вжитку (меблів, техніки) викликає труднощі	3
		60 років і старше	4	Неповна вища	4	Живемо забезпечено, але зробити деякі покупки ми поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль тощо)	4
				Повна вища	5	Ми можемо собі дозволити придбати практично все, що хочемо	5

34. Сімейний стан

1. Ніколи не був (-ла) у шлюбі
2. Перебуваю у шлюбі (zareestrovanoмy або не zareestrovanoмy)
3. Розлучений (-на) (офіційно чи неофіційно)
4. Вдівець (вдова)

35. Чи є у Вас діти?

1. Одна дитина
2. Двоє дітей
3. Троє і більше дітей
4. Немає дітей

36. Сфера зайнятості:

1. Керівник підприємства, установи
2. Службовець держапарату
3. Спеціаліст технічного профілю
4. Спеціаліст у галузі науки, культури, охорони здоров'я, освіти
5. Працівник правоохоронних органів, військовослужбовець
6. Працівник сфери торгівлі і обслуговування
7. Підприємець
8. Різнороб, підсобний робітник
9. Студент
10. Пенсіонер
11. Домогосподарка
12. Безробітний
13. Інше (вказіть) _____

СВІДЧЕННЯ ПРО АВТОРІВ

Багмет Михайло Олександрович – Заслужений діяч науки і техніки України, директор Інформаційного центру Європейського Союзу, доктор історичних наук, професор кафедри менеджменту та адміністрування Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Гладенко Віктор Миколайович – секретар відділу з підготовки громадян України до вступу у ВНЗ Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Габро Ірина Володимирівна – заступник декана факультету політичних наук, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

***Джерддж Сергій Федорович** – кандидат політичних наук, доцент, український громадський діяч, політик, науковець. Голова ГС «Всеукраїнська Громадська Ліга Україна-НАТО».*

***Ємельянов Володимир Михайлович** – народний депутат України II скликання, директор Інституту державного управління, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Чорноморського національного університету імені Петра Могили, державний службовець I рангу.*

***Кабасєва Аліна Іванівна** – магістр міжнародних відносин, провідний фахівець кафедри публічного управління та адміністрування Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили.*

Калашнікова Людмила Володимирівна – кандидат соціологічних наук., доцент, заступник завідувача кафедри соціології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Свідерська Наталія Володимирівна – координатор програм Громадської Ліги Україна-НАТО, здобувач Міжнародного університету бізнесу і права.

Сокольченко Антон Олегович – студент спеціальності «Менеджмент», студдекан Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Пікалова Тетяна Олександрівна – студентка Чорноморського національного університету імені Петра Могили з напрямку підготовки «Міжнародні відносини».

Цимбалюк Ілля Олександрович – студент Чорноморського національного університету імені Петра Могили з напрямку підготовки «Міжнародна інформація».

Чорна Вікторія Олександрівна – кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри соціології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Шатун Володимир Тимофійович – кандидат політичних наук, доцент кафедри менеджменту та адміністрування Інституту державного управління, заступник керівника Навчально-наукового центру європейської та євроатлантичної інтеграції Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Шевчук Олександр Володимирович – доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Штир'ов Олександр Миколайович – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Інституту державного управління, документаліст Миколаївського Інформаційного центру Європейського Союзу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО

Наукове видання

**Важливість євроатлантичної інтеграції
у створенні в Україні системи колективної безпеки
та оборони під час гібридної війни
з Російською Федерацією**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

Редактор, технічний редактор, комп'ютерна верстка,
дизайн обкладинки *Л. Бернацька.*

Друк *С. Волинець.* Фальцювальньо-палітурні роботи *О. Кутова.*

Підп. до друку 20.06.2017.

Формат 60х84¹/₁₆. Папір офсет.

Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.

Умовн. друк. арк. 5,58. Обл.-вид. арк. 4,14.

Тираж 300 пр. Зам. № 5230.

54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3460 від 10.04.2009